

Het effect van details, concreet taalgebruik en soort vraagstelling op de perceptie van waarheid

*The effect of details, concrete language and the art of questioning
on the perception of truth*

Naam student: Lotte Lemmen

Studie: Communicatie- en Informatiewetenschappen
Betreft: Bachelorwerkstuk
Thema: Concreetheid, details, liegen en de waarheid
Eerste begeleider: Dr. L.G.M.M. Hustinx
Tweede begeleider: Dr. A.P.J.F. van Hooft
Inleverdatum: 28-01-2019
Aantal woorden: 9981

Samenvatting

Bijna iedereen vertelt wel eens een leugentje om bestwil. Maar hoe goed zijn we in het detecteren van leugens bij anderen? Zijn we in staat om intuïtief het onderscheid te maken tussen waarheid en leugen? In deze studie wordt onderzocht in hoeverre abstract respectievelijk concreet taalgebruik invloed heeft op de perceptie van waarheid en of het toevoegen van details voor een nog hogere waarheidsperceptie zorgt. Dit is onderzocht aan de hand van zes vragenlijsten, ingevuld door 184 proefpersonen (studenten). In de vragenlijsten stonden abstracte, concrete en concrete plus gedetailleerde werkbeschrijvingen van mensen die beweren werk te hebben. Aan de proefpersonen werd gevraagd om de teksten te beoordelen op geloofwaardigheid, of ze de schrijver van de tekst nog eens nader aan de tand zouden willen voelen in een verhoor, of ze denken dat er gelogen wordt of dat er juist de waarheid gesproken wordt en er werd gevraagd naar hun redenen voor deze inschattingen. De concrete tekst werd als geloofwaardiger beschouwd dan de abstracte tekst en de proefpersonen zouden de schrijvers van de concrete teksten ook minder vaak op gesprek laten komen voor verhoor dan de personen uit de abstracte teksten. De concrete tekst met details werd ook als geloofwaardiger beoordeeld dan de abstracte tekst. Uit de resultaten blijkt dat de lijn tussen teksten met concreet taalgebruik en teksten met concreet taalgebruik én details erg dun is. Bovendien werd er onderzocht of het gebruik van een directe respectievelijk een indirecte vraagstelling effect had op de inschattingen van de proefpersonen. De soort vraagstelling bleek geen effect te hebben. De proefpersonen gaven als redenen voor hun oordelen vaak redenen die aansluiten bij de huidige suggesties uit de literatuur. Zoals het gebruik van concreet taalgebruik bij een inschatting van waarheid of het gebrek aan persoonlijke voornaamwoorden bij een inschatting van leugen. Deze resultaten maken het aannemelijk dat leken, zonder enkele training of ervaring, in geschreven teksten intuïtief aanvoelen welke kenmerken duiden op leugenaars en welke kenmerken duiden op waarheidsvertellers.

Inleiding

Het is een algemeen bekend gegeven dat mensen liegen. Marketeers over hun producten, laatkomers over de reden dat ze te laat zijn of ouders tegen hun kinderen over een honderdjarige rijke man, die elk jaar vanuit Spanje naar Nederland komt om cadeautjes via schoorstenen in schoenen te stoppen. In 2002 bleek uit een experiment onder 121 studenten in Massachusetts dat 60% van de studenten minstens één leugen had verteld tijdens een gesprekje van tien minuten met een andere student (Feldman, Forrest & Happ, 2002).

Het kunnen detecteren van leugens is in bepaalde situaties van groot belang. Onder andere in de reclamewereld is het kunnen onderscheiden van feiten en leugens nuttig. Als alle automerken aangeven de veiligste auto te verkopen, is het fijn te weten welke beweringen kloppen. De consument moet dus overtuigd worden. Een overtuigingsproces verloopt bijvoorbeeld aan de hand van de inschatting van de kwaliteitssterkte of aan de hand van de geloofwaardigheidsvuistregel: mensen accepteren een standpunt van deskundige en betrouwbare bronnen vaak eerder (Petty, Cacioppo & Goldman, 1981; Hoeken, Hornikx & Hustinx, 2012). Liegen kan gezien worden als een vorm van persuasieve communicatie. Of het nu om een smoesje, een verkooppraatje of een harde leugen gaat, het draait bij liegen om het beïnvloeden van de waarheidsperceptie van de ontvanger.

Er zijn veel studies uitgevoerd naar leugendetectie, vooral vanuit juridische en psychologische invalshoeken. Hier werden bijvoorbeeld getuigenverklaringen of alibi's gemanipuleerd. Deze studies tonen veelal aan, dat er verschillende manieren zijn om leugens te kunnen detecteren, zoals het nadrukkelijk letten op bepaalde verbale en/of non-verbale *cues*, zoals handbewegingen of spreekarzelingen (Vrij, Evans, Akehurst & Mann, 2004). Bij leugendetectie kunnen ook het gebrek aan details en het gebruik van abstract taalgebruik als mogelijke aanwijzingen voor het herkennen van leugens dienen (Bell & Loftus, 1989). In een studie van Hansen en Wänke (2010) werden beweringen met exact dezelfde inhoud vaker als waar ervaren als deze beweringen in concreet taalgebruik geschreven waren dan in abstract taalgebruik. Bell en Lotus (1989) vonden een gelijk effect op geloofwaardigheid voor het gebruik van details. Hoe meer details er in getuigenverklaringen gebruikt werden, hoe geloofwaardiger de verklaringen en ook de getuigen zelf gevonden werden.

Het doel van de onderhavige studie is om te onderzoeken in hoeverre de hoeveelheid details en manipulaties van het taalgebruik op het gebied van concreetheid, de perceptie van geloofwaardigheid beïnvloeden. Hoewel er veel studies naar leugendetectie zijn uitgevoerd, is het nieuw hoe in deze studie taalmanipulaties (concreetheid, details en de combinatie hiervan)

repliceerbaar en systematisch tegen elkaar worden afgezet. Bovendien wordt er onderzocht of het gebruik van een indirecte vraagstelling invloed heeft op het uiteindelijke geloofwaardigheidsoordeel. Er wordt dan direct na het lezen van een te beoordelen tekst aan de proefpersoon gevraagd, waar hij/zij op let bij het inschatten van leugen en waarheid. Daarna geeft de proefpersoon pas zijn geloofwaardigheidsoordeel. Bij de courante directe vraagstelling wordt er juist gelijk naar het geloofwaardigheidsoordeel gevraagd en pas daarna de redenen, waardoor de proefpersoon tot dit oordeel is gekomen.

In het volgende zullen enkele belangrijke onderzoeken naar de effecten van concreetheid aan de orde komen, ondersteund door de Construal Level Theory (Trope & Liberman, 2010) als eveneens belangrijke detailonderzoeken, gefundeerd door de Cognitive Load Theory (Vrij, Mann, Kristen & Fisher, 2007). Daaropvolgend worden er onderzoeken naar leugendetectietechnieken vanuit de juridische sector besproken met de bijbehorende verklarende Theory of Psychological Distance (Hancock, Curry & Goorha, 2007). Ten slotte worden de effecten van het gebruik van een directe respectievelijk een indirecte vraagstelling behandeld.

Concreet taalgebruik en de Construal Level Theory

In deze studie zullen de effecten van concreet taalgebruik op de waarheidsperceptie onderzocht worden. Concreet taalgebruik is taalgebruik waarbij zintuigelijk waarneembare zaken genoemd worden. Mensen kunnen zich bij concreet taalgebruik gemakkelijk een beeld vormen van de woorden die zij lezen. Concrete woorden zijn vaak specifiek; er worden typische kenmerkende aspecten genoemd, waardoor de woorden makkelijker voor een visueel beeld zorgen bij de lezer (Douma, 1994). De begrippen levendigheid en concreetheid worden in de literatuur vaak door elkaar gebruikt. Concreetheid is een onderdeel van levendigheid; door concreet taalgebruik wordt een tekst levendiger. Naast concreetheid zijn emotionaliteit en nabijheid onderdelen van levendigheid (Nisbett & Ross, 1980).

Abstract taalgebruik is het tegenovergestelde van concreet taalgebruik en dus een stuk minder specifiek en waarneembaar. Voorbeelden van concreet taalgebruik zijn ‘een rood gevlekte kater’, ‘een schepje suiker’ en ‘vlinders op de bloem’. Abstracte woorden zijn dan eerder ‘dier’, ‘zoet’ en ‘liefde’. De grens tussen abstracte woorden en concrete woorden kan vaag zijn. Echter, er zijn verschillende hulpmiddelen ontworpen, die helpen bij het maken van het onderscheid tussen abstract en concreet taalgebruik. Zo bestaat er een database waarin Engelse woorden onder andere een concreetheidsscore toegewezen hebben gekregen

(Coltheart, 1981) en ook voor de Nederlandse taal bestaat er een uitgebreide woordenlijst, waarin 30.000 woorden op concreetheid zijn beoordeeld (Brysbaert, Stevens, De Deyne, Voorspoels & Storms, 2014). Bovendien hebben verschillende onderzoekers geprobeerd concreetheid te operationaliseren. Semin en Fiedler (1991) hebben het Linguistic Category Model opgesteld, waarin (werk)woorden gecategoriseerd worden van de meest concrete vorm (descriptieve actie werkwoorden, zoals ‘bellen’) tot aan de meest abstracte vorm (bijvoeglijk naamwoorden, zoals ‘mooi’). Concreetheid valt ook te operationaliseren als filmbaarheid en zintuiglijke waarneembaarheid (Spooren, Hustinx, Aben & Turkenburg, 2015). In deze studie werden door tien proefpersonen ruim 2000 woorden beoordeeld op verschillende aspecten, die een invloed op concreetheid konden hebben, zoals specificiteit, waarneembaarheid, filmbaarheid en de begrijpelijkheid. Spooren et al. hebben deze aspecten ook in relatie met verschillende woordsoorten onderzocht (zelfstandig naamwoorden, bijvoeglijk naamwoorden en werkwoorden). Zintuiglijke waarneembaarheid bleek bij elke woordcategorie een invloed op de concreetheid te hebben, specificiteit voornamelijk bij zelfstandig naamwoorden en filmbaarheid zorgde vooral bij werkwoorden voor een hogere concreetheidsinschatting. In concreetheidsonderzoeken kan er geprofiteerd worden van deze recente gegevens over en operationalisaties van concreetheid.

Onderzoeken naar levendig en concreet taalgebruik wijzen op veel positieve effecten. Levendigheid lijkt ervoor te zorgen dat woorden of zelfs hele teksten makkelijker herkend worden, makkelijker te verwerken zijn, beter te onthouden zijn en beter voor zich te halen zijn. Zo vonden Reyes, Thompson en Bower (1980) in een experiment onder studenten bij een fictief rechtsproces, dat levendiger bewijs vaker genoemd en ook vaker onthouden werd na een tijdsspanne van 48 uur dan het minder levendig geformuleerde bewijs. Het is goed voor te stellen dat informatie die beter te onthouden en voor zich te halen is, ook geloofwaardiger is. Als iets namelijk toegankelijker is in het geheugen, is het volgens de Availability Heuristic aannemelijker (Tversky & Kahneman, 1973). In een studie naar de effecten van concreetheid, vonden Hansen en Wänke (2010) inderdaad dat concrete versies van Triviant- beweringen vaker geloofd werden dan abstracte versies van dezelfde beweringen.

Concreetheid en levendigheid laten echter ook vaak tegengestelde effecten zien. Guadagno, Rhoads en Sagarin (2011) omschrijven de effecten van levendigheid zelfs als ongrijpbaar: *“Despite the widespread belief that the use of vividness in persuasive communications is effective, many laboratory studies have failed to find vividness effects”* (p. 626). De tegengestelde effecten van levendigheid zijn volgens Guadagno et al. te verklaren. Naar aanleiding van twee experimenten (2011) raden zij aan om voor de hoofdzaken (*figure*)

een levendige schrijfstijl te kiezen. Voor de bijzaken (*ground*) zou dit juist niet handig zijn, omdat levendig taalgebruik dan eerder afleidend werkt.

De veelal positieve effecten van concreet taalgebruik zijn te verklaren aan de hand van verschillende theorieën. De Dual Coding Theory stelt dat informatie op twee manieren opgeslagen wordt in het geheugen, enerzijds een verbale presentatie en anderzijds een visuele presentatie. Hierdoor kan de informatie gemakkelijker onthouden worden. Het is echter moeilijker om jezelf iets voor te stellen bij abstract taalgebruik dan bij concreet taalgebruik. Bij abstract taalgebruik is er vaak slechts een verbale representatie en ontbreekt de visuele representatie (namelijk de filmbaarheid en waarneembaarheid), waardoor abstract taalgebruik lastiger te verwerken en te onthouden is (Paivio, 1986). Dit werkt ook door in de cognitieve valkuil van de Availability Heuristic. Als mensen moeten inschatten hoe vaak iets voorkomt of een voorbeeld van iets moet geven, zijn zij vaak geneigd datgene te gebruiken wat het meest toegankelijk in het geheugen staat opgeslagen (Tversky & Kahneman, 1973).

Concrete informatie zou toegankelijker zijn dan abstracte informatie en is dus meer *available* in het geheugen (Shedler & Manis, 1986). Concrete informatie wordt ook vaker positief beoordeeld: proefpersonen vonden concrete informatie bijvoorbeeld vaak beter te begrijpen en daarnaast worden in een ander experiment concrete teksten ook vaker als interessant beschouwd dan abstracte teksten (Schwanenflugel, Harnishfeger & Stowe, 1988; Sadoski, Goetz & Rodriguez, 2000). Sadoski et al. (2000) zetten in hun experiment bovendien verschillende tekstsoorten tegen elkaar af en vonden de effecten van concreetheid (meer herkenbaarheid, interesse en begrip) onder andere bij persuasieve tekstsoorten.

In de Construal Level Theory of Psychological Distance omschrijven Trope en Liberman (2010a; 2010b) dat je over de dingen die ver van je af staan abstracter denkt en dat je over de dingen die dichtbij je staan juist concreter denkt. Omgekeerd zou dit kunnen betekenen dat iemand die liegt eerder een abstracte beschrijving zou geven dan een concrete beschrijving, omdat deze leugenaar ver weg staat of wil staan van hetgeen hij vertelt. De waarheidsverteller heeft de situatie bijvoorbeeld echt meegemaakt of gezien. De situatie staat dan dichtbij, de persoon denkt er concreter over en dit kan ook in zijn taalgebruik naar voren komen. Iets kan op verschillende manieren dichtbij of ver weg van een persoon staan. Mensen met een bril denken dat er veel meer mensen een bril dragen, dan dat daadwerkelijk het geval is. Het dragen van een bril staat bij hen namelijk dichtbij en wordt dus als waarschijnlijker ervaren. Ook bijvoorbeeld op het gebied van tijd kan iets ver of dichtbij van je staan (Trope & Liberman, 2003). Wat je vanochtend hebt gedaan, is eenvoudiger concreet voor je te halen en te vertellen, dan een gebeurtenis uit je jeugd. Deze jeugd staat inmiddels (qua tijd) verder van

je weg en is daarom waarschijnlijk abstracter voor je. Daarnaast kan iets bijvoorbeeld sociaal of ruimtelijk dichtbij of ver weg staan (Trope & Liberman, 2010a).

Samenvattend lijkt het zo te zijn, dat concreet taalgebruik vaker gebruikt wordt door mensen, die de waarheid spreken, dan door mensen, die dit niet doen. Vanuit de Construal Level Theory valt dit te verklaren, gezien de gelogen situatie verder van de leugenaar afstaat dan een waargebeurde situatie en daardoor geabstraheerd wordt. Dan zou je kunnen stellen dat het andersom ook zou werken en dat concreet taalgebruik dan dus ook voor een hogere perceptie van de waarheid zorgen. Het is gemakkelijker om bij concrete informatie een beeld te vormen. Hierdoor zou concrete informatie toegankelijker en gemakkelijker te onthouden zijn dan abstracte informatie en volgens de andersom geïnterpreteerde Construal Level Theory uiteindelijk ook geloofwaardiger. Als abstracte informatie zorgt voor het gebrek aan een visuele representatie en een vorm van filmbaarheid en waarneembaarheid, staat de informatie verder weg. Het is aannemelijk dat de informatie dan ook minder snel geloofd wordt.

Detailonderzoek en de Cognitive Load Theory

Naast de effecten van concreet taalgebruik, zullen in de huidige studie ook de effecten van het gebruik van details op de waarheidsperceptie onderzocht worden. Een detail is een kleinigheid, een klein onderdeel van het geheel, zoals bijvoorbeeld het aangeven van een tijd- of plaatsaanduiding. Het toevoegen van details aan een tekst, zou ervoor zorgen dat de tekst levendiger en dus concreter wordt. Details kunnen relevant of irrelevant zijn, de relevantie is afhankelijk van de context. Triviale en zelfs irrelevante details kunnen al invloed hebben op waarheidsperceptie (Bell & Loftus, 1989). In een experiment vonden zij dat meer details in een getuigenverklaring zorgden voor een hogere geloofwaardigheid en dat de triviale details ook een rol speelden in het beslissingsproces van de proefpersonen. Zelfs als de details irrelevant waren voor de specifieke situatie, zorgden de details ervoor dat getuigen eerder geloofd werden. Toch worden teksten waarbij de details relevant zijn voor het hoofdverhaal geloofwaardiger ervaren dan teksten met irrelevante details (Guadagno et al., 2011). Details zijn bijna altijd concreet, maar concreet taalgebruik hoeft niet per se details te bevatten.

Uit een studie met twee experimenten onder 424 studenten bleek dat het gebruik van details een effect had op schuldoordelen in de rechtbank: indien een ooggetuige meer details gebruikte, werd hij/zij als geloofwaardiger gezien. Bovendien dachten de proefpersonen dat deze ooggetuige een beter geheugen had en veel tijd aan de dader had besteed (Bell & Loftus, 1989). In een eerder experiment vonden Bell en Loftus (1988) ook een effect van details.

Wanneer de ooggetuige van de verdediging veel details gebruikte, werd de aangeklaagde significant minder vaak schuldig bevonden dan wanneer de ooggetuige van de aanklager veel details gebruikte. Het effect van details is meestal contrastief; het ene gaat ten nadele van het ander. Als de ooggetuige van de aanklager veel details gebruikt, werd de ooggetuige van de verdediger minder vaak geloofd en andersom.

Details schijnen dus voor meer geloofwaardigheid te zorgen. Leugenaars vertellen over het algemeen dan ook minder details dan waarheidsvertellers (DePaulo et al., 2003). Dit valt deels te verklaren aan de hand van de Cognitive Load Theory (Vrij et al., 2007). Het is cognitief lastiger een leugen te bedenken, dan om de waarheid te vertellen. Daarbij is het onthouden van leugens lastig, vooral als ze gedetailleerd zijn. Bovendien zijn details te controleren en dat is voor leugenaars niet gewenst. Leugenaars maken gebruik van een *avoidance strategy* en/of een *denial strategy*, waarbij ze bepaalde gespreksonderwerpen in de eerste plaats ontwijken en/of vervolgens ontkennen (Granhag & Hartwig, 2008). Waarheidssprekers kunnen daarentegen simpelweg de situatie vertellen zoals het is gebeurd, zonder hier te veel over te moeten nadenken. Vrij e.a. (2007) hebben twee experimenten uitgevoerd, waarbij ze de *cognitive load* voor de leugenaars verhoogd hebben. Ze hebben het extra moeilijk gemaakt te liegen, door de vertellers de opdracht te geven het verhaal in omgekeerde chronologische volgorde te vertellen. Ze vonden door de verhoogde cognitive load bij de leugenaars een *accuracy rate* van 60% bij de beoordelende proefpersonen ten opzichte van 42% voor de conditie met wel een chronologische volgorde (2007).

Juridisch leugendetectieonderzoek en de Theory of Psychological Distance

Grice omschreef onder de naam van het coöperatieve principe, dat men tijdens een gesprek altijd moet zorgen voor een nuttige bijdrage en dat een persoon er ook altijd vanuit moet gaan dat zijn of haar gesprekspartner coöperatief is, om de communicatie zo goed mogelijk te laten verlopen (Grice, 1975). Liegen is in veel gevallen juist een voorbeeld van een niet-coöperatieve gespreksbijdrage. Het begrip liegen is lastig te definiëren, want wanneer is iets een leugen? Een veelvoorkomende definitie is: iemand liegt, als iemand iets zegt dat onwaar is (Mahon, 2008). Echter, het is belangrijk om het intentionele aspect van liegen in de definitie mee te nemen. Liegen gebeurt intentioneel. Mensen kiezen er vaak bewust voor om een leugen te vertellen en zo het coöperatieve principe van Grice intentioneel te negeren. Mensen kiezen op deze manier ook automatisch voor een hogere Cognitive Load, omdat het bedenken en onthouden van een leugen cognitief meer moeite kost dan het vertellen van de waarheid.

Voor het ontmaskeren van *high-stake* leugenaars, bij deze leugenaars staat er veel op het spel (bijvoorbeeld het risico op een gevangenisstraf of de doodstraf in de rechtszaak), bestaan er veel verschillende leugendetectietechnieken. Zo kan het bijvoorbeeld bevorderlijk zijn om continue oogcontact met de potentiële leugenaar aan te houden (Vrij, Mann, Leal & Fisher, 2010) of om op specifieke aanwijzingen te letten. Vrij e.a. (2004) onderscheiden twaalf verbale en non-verbale cues, waarmee leugenaars en waarheidsvertellers van elkaar te onderscheiden zouden zijn. Voorbeelden van non-verbale cues uit deze studie zijn bijvoorbeeld de latentietijd; de tijd tussen het stellen van de vraag en het geven van het antwoord en twijfels tijdens het spreken. De latentietijd is te meten aan de hand van woorden zoals ‘uh’ of ‘hm’. Leugenaars hebben vaak een langere latentietijd en uiten minder vaak twijfels tijdens het spreken. Voorbeelden van verbale cues zijn spontane correcties tijdens het spreken, het refereren naar de eigen en andermans mentale staat en het gebruik van visuele, tijdelijke, ruimtelijke en auditieve details. Deze cues worden meer gevonden bij waarheidsvertellers dan bij leugenaars (Vrij et al., 2004).

Bij leugendetectieonderzoek wordt er, zoals eerder al kort genoemd, veel gewerkt met zogenoemde accuracy rates. Dit percentage geeft aan in hoeveel procent van de gevallen de leugens en waarheden correct ingeschat worden. De gemiddelde correcte inschatting van leugens bij verschillende studies ligt tussen de 45 en 60% (Vrij et al., 2004). Opvallend hierbij is dat er amper verschil wordt gevonden in de correcte inschatting van leken en die van veronderstelde professionals, zoals politieagenten (Vrij, Edward & Bull, 2001). De accuracy rate lijkt verbeterd te kunnen worden aan de hand van training. Uit meerdere studies is gebleken, dat na een training in een bepaalde of in meerdere leugendetectiecues, de proefpersonen aanzienlijk beter werden in het detecteren van leugens. Zo vonden Ekman, O’Sullivan, Friesen & Scherer (1991) door middel van cues met betrekking tot lachen en stemtoonhoogte een accuracy rate van 86% en Vrij et al. (2004) met behulp van hun twaalf verbale en non-verbale cues een accuracy rate van 74%. Eerlijke mensen zijn namelijk te onderscheiden van leugenaars doordat zij een oprechte lach hebben i.p.v. een lach om iets te maskeren. Er kan gelet worden op de stemhoogte, omdat oneerlijke mensen vaker met een hoge stem schijnen te spreken.

Zoals eerder besproken verklaart de Construal Level Theory hoe mensen die verder weg van hetgeen zij vertellen staan, eerder abstracte beschrijvingen zouden geven, dan mensen die dichterbij staan (Trope & Liberman, 2010a; Trope & Liberman, 2010b). Psychological Distance uit zich ook nog op een andere manier in het taalgebruik. Het blijkt dat leugenaars minder persoonlijke voornaamwoorden gebruiken dan waarheidsvertellers (Hancock et al., 2007). In deze studie werden 70 proefpersonen ingedeeld in paren. Eén persoon werd

aangewezen als leugenaar en werd van tevoren geïnstrueerd om zijn/haar partner te om de tuin te leiden. Vervolgens zijn alle gesprekken in 242 transcripten en gecodeerd met behulp van een geautomatiseerd linguïstisch programma (LIWC). Mensen, die de waarheid spraken, gebruikten vaker woorden zoals ‘mijn’, ‘ons meisje’ en ‘wij’ (*self-oriented*), terwijl mensen, die leugens vertelden vaker minder persoonlijke woorden zoals ‘iemand’, ‘mensen’, ‘zij’ en ‘hen’ (*other-oriented*) gebruikten. De situatie staat namelijk verder van de leugenaar af en vanuit de Theory of Psychological Distance is het denkbaar dat er door deze afstand meer wordt geabstraheerd. Zowel het focussen op concreet taalgebruik en het gebruik van details als het focussen op het gebruik van persoonlijke voornaamwoorden, lijken bij te kunnen dragen aan het detecteren van leugens en leugenaars.

Het gebruik van een indirecte vraagstelling

Naast de manipulaties in het taalgebruik en in de hoeveelheid details, zal er in de onderhavige studie onderzoek gedaan worden naar de effecten van de soort vraagstelling. Het schijnt dat het gebruik van een indirecte of een directe vraagstelling voor een verschil kan zorgen in het schuldoordeel. Tijdens een experiment naar leugendetectie kregen de helft van de proefpersonen een standaard directe vraag naar de perceptie van waarheid. De andere helft van de proefpersonen kreeg eerst een sturende vraag: ‘Moest de persoon op de videotape hard nadenken?’ en pas daarna de vraag naar het waarheidsoordeel (indirecte vraagstelling). De indirecte vraagstelling zorgde voor een meer correcte leugendetectie (Vrij et al., 2001). Andere onderzoekers gebruikten andere indirecte vragen, zoals ‘Vindt de verteller de persoon, die hij/zij beschrijft aardig?’ bij het beoordelen van videotapes met zestien eerlijke en zestien oneerlijke beschrijvingen van sympathieke of onsympathieke mensen (Hurd & Noller, 1988). Deze studies toonden hetzelfde positievere effect op de accuracy rates van het schuldoordeel voor de indirecte vraagstelling vergeleken met een directe vraagstelling, zonder sturende vraag vooraf. In andere studies kregen de proefpersonen niet slechts één directe vraag, maar werden de proefpersonen met verschillende cues uitgerust. Dit zijn factoren, die het spreken van de waarheid of het vertellen van leugens kunnen aanduiden, zoals verschillende soorten details, spreekfouten of verschillende lichaamsbewegingen. Soms werd er dan alleen aangegeven dat de beoordelaars op die specifieke cues moesten letten en soms werden de beoordelende proefpersonen uitgebreid getraind op het herkennen van deze cues (Vrij et al., 2004). Zo hebben Vrij et al. (2004) vijf proefpersonen getraind op 24 verschillende cues. De proefpersonen kregen definities en voorbeelden. Op basis van de training in deze verbale en non-verbale cues waren

de proefpersonen goed in staat om juiste inschattingen van leugen en waarheid te maken (74%), aanzienlijk hoger dan het eerder genoemde gemiddelde van 40 tot 45%.

In een andere studie werd er aan proefpersonen bij het inschatten van waarheid en leugen gevraagd om zelf de cues op te noemen, waar zij op hebben gelet bij hun inschatting. Hieruit is gebleken dat er vooral verbale cues gebruikt werden om waarheidsvertellers te onderscheiden en juist visuele non-verbale cues om leugenaars te ontmaskeren (Anderson, DePaulo, Ansfield, Tickle & Green, 1999). In navolging van deze studie wordt er in het huidige onderzoek ook aan proefpersonen gevraagd, waar zij op letten bij hun inschatting. Hier zal echter geen onderscheid worden gemaakt tussen verbale en non-verbale cues, omdat er gebruik wordt gemaakt van geschreven teksten als onderzoeksmateriaal. Net als in de studie van Vrij et al. (2001) zal de soort vraagstelling gemanipuleerd worden. De helft van de proefpersonen krijgt direct de vraag naar het oordeel Liegt wel / Liegt niet en wordt dan gevraagd om redenen hiervoor te noemen (directe vraagstelling) en de andere helft van de proefpersonen wordt gevraagd eerst over deze redenen na te denken en vervolgens pas het oordeel te geven (indirecte vraagstelling).

De genoemde redenen kunnen ook gebruikt worden om de intuïtie van de proefpersonen op het gebied van waarheidsinschatting te testen. Zo zal het niet alleen mogelijk zijn om de waarheidsperceptie te testen, maar ook de factoren waarop deze perceptie gebaseerd zijn.

Onderzoeksvraag en hypothesen

In het experiment zal er aan de proefpersonen gevraagd worden om zes werkdagbeschrijvingen te lezen. Deze teksten zijn zogenaamd geschreven door mensen die graag in aanmerking zouden komen voor een huurhuis. Alleen mensen, die een functie op de arbeidsmarkt bekleeden, komen in aanmerking. Het schijnt dat er meermaals gefraudeerd is met neppe documenten en daarom is het de taak van de proefpersonen om voor elke werkbeschrijving in te schatten of deze waar of gelogen is. Daarbij wordt er ook aan de proefpersonen gevraagd om aan te geven waarop zij gelet hebben bij hun beoordeling (direct) of waar zij op zullen gaan letten (indirect). De vragenlijsten die de proefpersonen aangeboden kregen zijn gemanipuleerd op stijl (condities: abstract taalgebruik, concreet taalgebruik en concreet taalgebruik met details) en op soort vraagstelling (direct versus indirect). Er zal dus niet onderzocht worden hoe mensen die de waarheid spreken of liegen hun taal gebruiken, maar juist welke effecten het aanbieden van een bepaald soort taalgebruik oproepen.

Concreet taalgebruik, het gebruik van details en het gebruik van een indirecte vraagstelling blijken uit eerdere studies een voornamelijk positief effect op de waarheidsperceptie te hebben. Deze kennis is van belang, omdat het gebruikt kan worden bij het detecteren van leugens. De Construal Level Theory verklaart hoe concreet taalgebruik zorgt voor meer nabijheid, toegankelijkheid en uiteindelijk mogelijk ook voor meer geloofwaardigheid (Trope & Liberman, 2010a; Trope & Liberman, 2010b). Leugenaars gebruiken volgens de Cognitive Load Theory minder details omdat het cognitief meer moeite kost leugens te bedenken en te onthouden, dan om de waarheid te vertellen (Vrij et al., 2007). Een indirecte vraagstelling zorgt er naar alle waarschijnlijkheid voor dat de proefpersonen vooraf over cues zullen nadenken en daardoor tot een correcter oordeel zullen komen (Vrij et al., 2001). Dit leidt tot de volgende onderzoeksvraag:

RQ1 *In hoeverre hebben het gebruik van details, concreet taalgebruik en een indirecte vraagstelling effect op de perceptie van waarheid?*

Naar aanleiding van de studie van Hansen en Wänke (2010) is het aannemelijk dat beweringen met concreet taalgebruik vaker als waar ervaren worden dan beweringen met abstract taalgebruik. Concreet en levendig taalgebruik zou makkelijker te onthouden, te verwerken, makkelijker voor zich te halen en daardoor uiteindelijk ook geloofwaardiger kunnen zijn (Reyes et al., 1980; Hansen & Wänke, 2010). Onder andere persoonlijke voornaamwoorden, descriptieve werkwoorden en zelfstandige naamwoorden, zintuigelijke waarneembaarheid, specificiteit en een directe schrijfstijl roepen het effect van concreetheid op (Hancock et al., 2007; Semin & Fiedler, 1991; Spooen et al., 2015; Trope & Liberman, 2010a).

Details kunnen ook zorgen voor meer concreetheid en/of een idee van de waarheid. Er wordt verwacht dat het toevoegen van details zorgt voor een nog grotere geloofwaardigheid en dus voor een hogere perceptie van waarheid dan bij de versie met concreet taalgebruik zonder details. Er wordt dus verwacht dezelfde effecten te vinden als in de studies van Bell en Loftus (1988; 1989) en Vrij et al. (2007), namelijk dat het toevoegen van details ervoor zorgt dat proefpersonen de werkdagbeschrijvingen eerder als waar zullen beschouwen.

In het onderzoek van Vrij et al. (2001) is aannemelijk gemaakt dat een indirecte vraagstelling kan leiden tot een hogere accuracy rate. Zij benadrukken in hun studie, dat het voor vervolgonderzoek relevant is om proefpersonen expliciet naar de redenen te vragen, waardoor zij dachten dat er iemand loog. Daarom wordt directheid als factor opgenomen in deze studie en wordt ook in navolging van Anderson et al. (1999) aan de proefpersonen

gevraagd om na het lezen van de teksten zelf cues op te noemen, waarop zij hun oordeel gebaseerd hebben (directe vraagstelling) of zullen baseren (indirecte vraagstelling). Er wordt verwacht dat de proefpersonen uit de conditie met de indirecte vraagstelling beter nadenken over hun oordeel (omdat er eerst gevraagd wordt om mogelijke redenen voor het oordeel te noteren) en de geloofwaardigheid dus accurater inschatten.

Bovenstaande overwegingen leiden tot de volgende hypothesen:

- H1 Er wordt een hoofdeffect verwacht voor de drie vormen van stijlmanipulaties (abstract taalgebruik, concreet taalgebruik, concreet taalgebruik met details). De drie vormen zullen van elkaar verschillen in de mate van geloofwaardigheid, het op gesprek roepen voor verhoor en het oordeel Liegt wel / Liegt niet.
- H2 De werkbeschrijvingen met concreet taalgebruik, worden vaker als geloofwaardiger ervaren, minder vaak op gesprek geroepen voor verhoor en vaker als waar gepercipieerd, dan de werkbeschrijvingen met abstract taalgebruik.
- H3 De werkbeschrijvingen met concreet taalgebruik en details, worden vaker als geloofwaardiger ervaren, minder vaak op gesprek geroepen voor verhoor en vaker als waar gepercipieerd, dan de werkbeschrijvingen met abstract taalgebruik en concreet taalgebruik zonder details.
- H4 Er wordt een hoofdeffect voor de soort vraagstelling verwacht (indirecte vraagstelling, directe vraagstelling). Een indirecte vraagstelling zorgt voor een hogere accuracy rate betreffende de waarheidsperceptie dan een directe vraagstelling.

Methode

Om de hypothesen te toetsen en de onderzoeksvraag te beantwoorden, is er een experiment uitgevoerd. Er is onderzocht in hoeverre taalgebruik (concreet of abstract) en het gebruik van details (geen of veel) invloed hebben op het correct detecteren van leugenaars. Bovendien werd de invloed van het gebruik van een indirecte respectievelijk directe vraagstelling onderzocht en werd er nagegaan welke cues proefpersonen zelf noemen als redenen voor hun oordeel bij het detecteren van leugens.

Materiaal

In het experiment is er gebruik gemaakt van vier fictieve teksten, waarin mensen hun laatste werkdag omschrijven. De teksten zijn geschreven in interviewvorm. De geïnterviewden in de teksten beantwoorden twee vragen over de eerste drie uur van hun werkdag, hun werklocatie of collega's. Aan de proefpersonen werd gezegd, dat ze voor dit onderzoek fictief bij de gemeente werken en dat de mensen uit de teksten graag in aanmerking willen komen voor een huurhuis. Dit kan echter alleen als de persoon in kwestie een vaste functie in de arbeidsmarkt bekleedt. Er werd de proefpersonen duidelijk gemaakt, dat het regelmatig voorkomt dat er mensen liegen over het hebben van werk, om zo toch in aanmerking te kunnen komen voor een huurhuis. Het zou namelijk mogelijk zijn om op internet een vervalste verklaring aan te vragen voor een functie op de arbeidsmarkt. De proefpersonen moesten een selectie maken van personen die ze nader aan de tand willen voelen, want er is geen tijd om alles te controleren. Hierbij werd aangegeven dat 35 tot 75% van de mensen die een huurhuis aanvragen liegt over het hebben van werk. De werkbeschrijvingen zijn echter willekeurig geselecteerd en dus kan het ook zo zijn dat alle mensen liegen of alle mensen de waarheid spreken. De drie condities waren:

- A. Abstract taalgebruik
- B. Concreet taalgebruik
- C. Concreet taalgebruik met details

Er waren zes verschillende versies, voor elke stijlconditie namelijk een versie met een directe vraagstelling en een versie met een indirecte vraagstelling, met in elke versie vier korte teksten. De eerste tekst was altijd een abstracte controletekst, een filler. Dit was de werkbeschrijving Coach van verkoopmedewerkers. Deze tekst diende alleen om de proefpersonen vanuit een abstract uitgangspunt te laten denken en is verder niet in de berekening meegenomen. De stijlcondities hadden een fixed volgorde. De proefpersonen kregen na de filler altijd een concrete tekst, daarna een abstracte tekst en er werd afgesloten met een concrete tekst met details. De werkbeschrijvingen rouleerden over de verschillende versies. Dit waren de werkbeschrijvingen Docent Engels, Medewerker Team Communicatie en Serveerster in een theehuis. Alle proefpersonen hebben dus dezelfde condities, maar niet dezelfde teksten gezien. Iedere proefpersoon heeft vier teksten beoordeeld, waarvan er één tekst niet tot het daadwerkelijke experiment behoorde:

1. Abstracte filler
2. Concrete werkbeschrijving
3. Abstracte werkbeschrijving
4. Concrete werkbeschrijving met details

De onafhankelijke variabelen werden op nominaal meetniveau gemeten. Zie voor een overzicht van de zes verschillende versies van de vragenlijst tabel 1 in bijlage 1.

De teksten zijn gemanipuleerd in concreetheid met behulp van concreetheidslijsten (Brybaert et al., 2014). Bij de concreetheidsscores op een schaal van 1 tot 5, werden de scores onder de 3.0 als abstract en de scores van 3.0 en hoger als concreet beschouwd. De scores tussen de abstracte tekst en de concrete tekst van een werkbeschrijving moesten gemiddeld minimaal één punt op de schaal verschillen. Alleen de concreetheidsscores van zelfstandig naamwoorden, bijvoeglijk naamwoorden en werkwoorden zijn meegeteld. Hulpwerkwoorden zijn hierbij uitgesloten. Zie tabel 2 voor de gemiddelde concreetheidsscores per tekst.

Tabel 2. De gemiddelde concreetheidsscore per tekst uit de database van Brybaert et al. (2014), waarbij de afzonderlijke scores van zelfstandig naamwoorden, bijvoeglijk naamwoorden en werkwoorden bij elkaar zijn opgeteld en vervolgens gedeeld door het aantal meegetelde scores

Werkbeschrijving en tekstvorm	Gemiddelde concreetheidsscore
Coach van verkoopmedewerkers – abstracte filler	2.55
Docent Engels – abstract taalgebruik	2.57
Docent Engels – concreet taalgebruik	3.67
Docent Engels – concreet taalgebruik met details	3.59
Serverster in theehuis – abstract taalgebruik	2.61
Serverster in theehuis – concreet taalgebruik	4.06
Serverster in theehuis – concreet taalgebruik met details	3.94
Medewerker Team Communicatie – abstract taalgebruik	2.27

Medewerker Team Communicatie – concreet taalgebruik	3.45
Medewerker Team Communicatie – concreet taalgebruik met details	3.44

Naast de concreetheidslijsten van Brysbaert et al. (2014), is er gebruik gemaakt van de operationalisatie van concreetheid door Spooren et al. (2015). Om de teksten zo concreet mogelijk te maken, werd er gebruik gemaakt van specificiteit, zintuigelijke waarneembaarheid en filmbaarheid. Het was vooral belangrijk dat de lezer zich een beeld zou vormen van de omschrijvingen in de teksten. Waar in een abstracte tekst bijvoorbeeld werd omschreven ‘Als eerste trok ik de werkkleding aan’, werd er in de concrete tekst geschreven ‘Als eerste trok ik een T-shirt van het theehuis aan’. Het T-shirt is specifiek dan de werkkleding en er is ook makkelijker een beeld bij te vormen. Om de zintuigelijke waarneming bij de lezer te vergroten, was het niet te voorkomen dat er ook details aan de concrete teksten toegevoegd werden, zoals bijvoorbeeld ‘een grote houten tafel’. Groot en hout zijn visuele details betreffende de tafel, maar zonder deze woorden, is het lastiger om bij het woord ‘tafel’ een beeld te vormen.

Psychological distance kan zich erin uiten, dat mensen die een leugen vertellen eerder woorden gebruiken als ‘iemand’, ‘zij’ of ‘iedereen’ en dat mensen die wel de waarheid vertellen eerder persoonlijke voornaamwoorden gebruiken als ‘ik’ en ‘wij’ (Hancock et al., 2007). Dit is toegepast in de werkbeschrijvingen. In de abstracte werkbeschrijvingen wordt er meer gebruik gemaakt van de passieve vorm en de indirecte reden: ‘het is’, ‘er wordt’ en minder van persoonlijke voornaamwoorden ‘de collega’s’. Terwijl er in de concrete werkbeschrijvingen actiever geschreven wordt in de directe rede: ‘ik’, ‘we zitten’ met meer persoonlijke voornaamwoorden: ‘**mijn** collega’s’.

Aangezien er aan de concrete teksten al enkele ruimtelijke, temporale en visuele details waren toegevoegd (Vrij et al., 2004; Warmelink, Vrij, Mann & Granhag, 2013), was slechts het toevoegen van meer van dit soort details, niet meer toereikend voor de derde conditie: abstract taalgebruik met details. Daarom is er voor gekozen om in deze conditie elaborerende details toe te voegen. Er werd uitgeweid op de informatie uit de concrete tekst, bijvoorbeeld van: ‘We zijn al over de helft van het boek’ in de concrete versie, naar ‘We zijn al over de helft van het boek, bij hoofdstuk tien’ in de concrete versie met details. In tabel 3 is een voorbeeld weergegeven van een deel van een werkbeschrijving in de drie verschillende condities.

Tabel 3. Voorbeeld van abstract, concreet en concreet met details materiaal, met de woorden waarvan de concreetheidsscore is gemeten dikgedrukt gemaakt, de details cursief gemaakt en de kenmerken van psychological distance onderstreept

Conditie A- Abstract taalgebruik	Maar als <u>het nodig</u> is, helpt iedereen elkaar wel.
Conditie B- Concreet taalgebruik	Als een van <u>mijn</u> teamleden een klus niet rond krijgt , springen wij altijd gelijk bij .
Conditie C- Concreet taalgebruik met details	Als een van <u>mijn</u> teamleden een klus niet rond krijgt , springen wij altijd gelijk bij , <i>bijvoorbeeld met het opzetten van een reünie of een lezing. Dit doen we wel in fluijstertoon of in de koffiepauze om tien uur.</i>

Proefpersonen

In totaal hebben 184 proefpersonen de zes verschillende vragenlijsten ingevuld. Elke versie is door minstens 30 en maximaal 32 personen ingevuld. Van de 184 proefpersonen waren er 77 man (42%) en 106 vrouw (58%). Een eenweg variantie-analyse voor het geslacht liet geen significant verschil tussen de verschillende vragenlijsten zien ($F(2, 181) < 1, p = .791$). Het geslacht is dus gelijkmatig over de zes versies van de vragenlijsten verdeeld. De gemiddelde leeftijd van de proefpersonen was 20.80 jaar ($SD = 2.11$, Range = 11). De jongste proefpersoon was 18 jaar oud en de oudste proefpersoon 29 jaar oud. Een eenweg variantie-analyse voor de leeftijd liet geen significant verschil tussen de verschillende vragenlijsten zien ($F(9, 172) < 1, p = .795$). De leeftijd is dus ook gelijkmatig over de zes vragenlijsten verdeeld. Zie voor de precieze verdeling van het aantal proefpersonen over de versies en de verdeling van geslacht en leeftijd tabel 4 in de bijlage 2. De versies met een directe vraagstelling zijn door 91 proefpersonen ingevuld (49.50%) en de versies met een indirecte vraagstelling door 93 proefpersonen (50.50%).

176 proefpersonen hebben aangegeven de Nederlandse nationaliteit te hebben, dit zijn 95.70% van alle bevroegden. Van de 184 proefpersonen, hadden er 173 de Nederlandse taal als moedertaal (94%). Alle proefpersonen beheersten de Nederlandse taal voldoende om de teksten te begrijpen en dus aan het onderzoek deel te kunnen nemen. Van de proefpersonen hebben er 4 hun havo- en 30 hun vwo-diploma behaald. 15 proefpersonen zaten op het moment van invullen op het hbo en 134 op het wo. Het aantal wo- studenten lag hoogstwaarschijnlijk nog een stuk hoger. Door een ietwat ambigue vraagstelling hebben een aanzienlijk aantal

proefpersonen hun hoogst afgeronde opleiding ingevuld in plaats van de opleiding, waar zij op moment van afname mee bezig waren. In bijlage 2 zijn in tabel 5, 6 en 7 de absolute en relatieve aantallen van respectievelijk de nationaliteit, de moedertaal en het opleidingsniveau van de proefpersonen opgenomen.

175 proefpersonen hadden nooit eerder aan onderzoek over leugens en waarheid deelgenomen (95%), 8 proefpersonen hadden dat al wel (4%). De meeste proefpersonen hadden ook niet eerder onderwijs over leugendetectie gevolgd, namelijk 176 niet (96%) tegenover 7 wel (4%). In tabel 8 in bijlage 2 vindt u de absolute en relatieve frequenties betreffende de ervaringen van proefpersonen met onderzoek naar en onderwijs over leugendetectie. Voor het materiaal in de vragenlijsten is er gebruik gemaakt van vier beroepen. 149 proefpersonen (81%) hebben zelf nooit een van deze functies beoefend en worden dus geacht een enigszins objectiever beeld van de werkzaamheden te kunnen schetsen. Zie tabel 9 in bijlage 2 voor een overzicht van de door de proefpersonen uitgeoefende beroepen. Er is besloten geen proefpersonen uit te sluiten voor de analyse. De eventuele externe effecten door de enkele proefpersonen met ervaring met een van de beroepen of met leugendetectieonderzoek of – onderwijs zijn klein doordat alle proefpersonen alle condities hebben gezien en beoordeeld.

Onderzoeksontwerp

Er werd gebruikt gemaakt van een 3 (binnen-proefpersoon factor Stijl, condities: abstract, concreet of concreet met details) x 2 (tussen-proefpersoon factor Vraagstelling, condities: direct of indirect) design. Er is gekozen voor een binnen-proefpersoon ontwerp voor de factor Stijl, zodat alle proefpersonen elke conditie hebben gezien. Elke vragenlijst had dezelfde condities in dezelfde vaste volgorde, maar steeds met een wisselende volgorde van de verschillende werkbeschrijvingen. Van elke werkbeschrijving bestond er een abstracte versie, een concrete versie en een concrete versie met details. Per werkbeschrijving kreeg een proefpersoon één versie te zien. Elke vragenlijst is aan minstens 30 proefpersonen voorgelegd.

Instrumentatie

De vragenlijst begon met een instructietekst over het werken bij de gemeente en het moeten beoordelen van werkomschrijvingen op waarheid of leugen. Na elke tekst kregen de proefpersonen een aantal vragen. Dit begon bij de versies met een indirecte vraagstelling na het lezen van de tekst met de open vraag ‘Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet?’ en pas daarna werd er gevraagd naar de

oordelen: ‘Hoe geloofwaardiger vind je de persoon uit de tekst?’, ‘Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen?’ en ‘Liegt deze persoon?’. Bij de versies met een directe vraagstelling werden er na het lezen van de tekst eerst deze drie vragen gesteld en werden daarna in een open vraag de cues bevraagd. De geloofwaardigheid en het oproepen van de persoon voor een gesprek zijn met een 6-punts Likertschaal gemeten (‘niet geloofwaardig’ – ‘zeer geloofwaardig’, ‘zeker wel’ – ‘zeker niet’). Er is gekozen voor een even Likertschaal, zodat de proefpersonen een kant moesten kiezen. Er bestond geen neutrale keuze in het midden van de schaal. Het meetniveau van deze afhankelijke variabelen is ratio. De vraag ‘Liegt deze persoon?’ kon alleen met ja of nee beantwoord worden. Het meetniveau is nominaal.

Na alle teksten aan de proefpersonen voorgelegd te hebben, werd er afgesloten met vragen naar de leeftijd, het geslacht, de nationaliteit, de moedertaal en het opleidingsniveau van de proefpersoon. Ten slotte werd er in open vragen gevraagd naar eventuele ervaringen met leugendetectieonderzoek of -onderwijs, om mogelijke professionals uit te kunnen sluiten. U vindt de volledige vragenlijsten in bijlage 3.

Procedure

De vragenlijsten werden individueel en op papier afgenomen. De gemiddelde afnameduur was circa 15 minuten. De proefpersonen zijn door de vijf onderzoeksleiders geworven op de campus van de Radboud Universiteit te Nijmegen en de vragenlijsten zijn persoonlijk afgenomen. Er werd de proefpersonen kenbaar gemaakt dat zij elk moment mochten stoppen, dat de vragenlijst circa tien minuten zou duren en dat alle antwoorden anoniem werden verwerkt. De instructies werden aan de hand van een inleidende tekst via de vragenlijst gegeven. In deze instructietekst werd er voor de proefpersonen een fictieve situatie geschetst, waarbij de proefpersonen zichzelf moesten inbeelden werkzaam te zijn voor bij een grote woningcorporatie. Bij deze corporatie willen potentiële huurders in aanmerking komen voor een huurhuis. Voorwaarde om een huis te huren is het hebben van een baan. Dit moet de huurder aantonen aan de hand van een document. Er is echter gebleken dat er gefraudeerd is met deze documenten. Het is de taak van de proefpersoon om de mensen te selecteren, die hij/zij graag nader aan de tand zouden willen voelen voor een verhoor. Hierbij wordt aangegeven dat gemiddeld 35% tot 75% van de mensen, die een woning aanvragen, liegt. De werkbeschrijvingen zijn echter willekeurig geselecteerd en kunnen dus ook allemaal gelogen of allemaal waar zijn. Er werd bovendien nadrukkelijk aan de proefpersonen gevraagd om niet terug te keren naar een eerdere werkbeschrijving. Dit omdat

een later ontdekt contrast dan geen invloed op de resultaten kan hebben. In bijlage 4 is de volledige instructietekst opgenomen.

Statistische toetsing

Om tot de gevonden resultaten te komen zijn er tweeweg mixed design variantieanalyses en χ^2 -toetsen uitgevoerd.

Resultaten

Geloofwaardigheid

Uit de tweeweg mixed design variantieanalyse voor de variabele Geloofwaardigheid tussen de stijlvarianten bleek een significant hoofdeffect van Stijl ($F(2, 182) = 5.22, p = .003$) (eenzijdig getoetst). De gemiddelden van de drie stijlvarianten voor Geloofwaardigheid zijn dus niet hetzelfde.

Bonferonni posthoc comparisons wijzen aan dat het verschil in Geloofwaardigheid bleek op te treden tussen de abstracte ($M = 3.85, SD = 1.43$) en de concrete ($M = 4.22, SD = 1.37$) stijlvariant ($p = .045$) (eenzijdig getoetst) en bovendien ook tussen de abstracte ($M = 3.85, SD = 1.43$) en de concrete met details ($M = 4.34, SD = 1.46$) stijlvariant ($p = .003$) (eenzijdig getoetst). Er bleek geen verschil tussen de concrete stijl en de concrete stijl met details ($F(2, 182) < 1$). De concrete werkbeschrijvingen en de concrete werkbeschrijvingen met details werden dus als geloofwaardiger gezien dan de abstracte werkbeschrijvingen. In tabel 10 staat de gemiddelde Geloofwaardigheid per stijlkenmerk weergegeven.

Tabel 10. De gemiddelden (en standaardafwijking) voor de Geloofwaardigheid per stijlkenmerk (abstract; concreet; concreet met details) (waarbij 1= niet geloofwaardig en 6= zeer geloofwaardig)

	<i>M (SD)</i>
Abstract	3.85 (1.43)
Concreet	4.22 (1.37)
Concreet met details	4.34 (1.46)

Uit de tweeweg mixed design variantieanalyse voor de variabele Geloofwaardigheid tussen de soorten vraagstellingen bleek geen significant hoofdeffect van Soort vraagstelling ($F(2, 182) < 1, p = .302$) (eenzijdig getoetst). Het gebruik van een directe of indirecte vraagstelling had dus geen invloed op de Geloofwaardigheid.

Uit de tweeweg mixed design variantieanalyse voor de variabele Geloofwaardigheid bleek geen interactie-effect tussen de variabelen Stijl en Soort vraagstelling ($F(2, 182) < 1, p = .492$).

Op gesprek laten komen

Uit de tweeweg mixed design variantieanalyse voor Op gesprek laten komen tussen de stijlvarianten bleek een significant hoofdeffect van Stijl ($F(2, 181) = 3.33, p = .019$) (eenzijdig getoetst). De gemiddelden van de drie stijlvarianten voor Op gesprek komen verschillen dus onderling.

Bonferonni posthoc comparisons wijzen aan dat het verschil in Op gesprek komen bleek op te treden tussen de abstracte ($M = 3.42, SD = 1.65$) en de concrete ($M = 3.87, SD = 1.61$) stijlvariant ($p = .008$) (eenzijdig getoetst). Tussen de concrete ($M = 3.87, SD = 1.61$) en de concrete stijlvariant met details ($M = 3.63, SD = 1.73$) bleek een marginaal verschil ($p = .073$) (eenzijdig getoetst). Er bleek geen verschil tussen de abstracte en de concrete stijlvariant met details ($F(2, 181) < 1$). De proefpersonen zouden de potentiële huurders uit de concrete teksten dus minder vaak op gesprek laten komen voor verhoor dan de personen uit de abstracte teksten. De potentiële huurders uit de concrete stijlvariant met details zouden vaker op gesprek moeten komen dan de potentiële huurders uit de concrete stijlvariant zonder details. In tabel 11 staan de gemiddelden van de teksten per stijlkenmerk voor het wel of niet op gesprek laten komen.

Tabel 11. De gemiddelden (en standaardafwijking) voor Op gesprek laten komen per stijlkenmerk (abstract; concreet; concreet met details) (waarbij 1= zeker wel uitnodigen voor een gesprek en 6= zeker niet uitnodigen voor een gesprek)

	<i>M (SD)</i>
Abstract	3.42 (1.65)
Concreet	3.87 (1.61)
Concreet met details	3.63 (1.73)

Uit de tweeweg mixed design variantieanalyse voor de variabele Op gesprek komen tussen de soorten vraagstellingen bleek geen significant hoofdeffect van Soort vraagstelling ($F(2, 181) < 1, p = .210$) (eenzijdig getoetst). De soort vraagstelling had dus geen invloed op de vraag of proefpersonen de personen uit de teksten op gesprek zouden laten komen voor verhoor of niet.

Uit de tweeweg mixed design variantieanalyse voor de variabele Op gesprek komen bleek geen interactie-effect tussen de variabelen Stijl en Soort vraagstelling ($F(2, 181) = 1.04, p = .353$).

Liegt wel / liegt niet

Uit de χ^2 -toets tussen het Leugenoordeel en de Stijl bleek geen significant verband te bestaan ($\chi^2(4) = 4.48, p = .173$) (eenzijdig getoetst). Het soort taalgebruik en de hoeveelheid details hadden dus geen effect op het uiteindelijke oordeel Liegt wel / Liegt niet. In tabel 12 zijn de aantallen van de leugenoordelen per stijlkenmerk opgenomen.

In totaal hebben proefpersonen met een directe vraagstelling 97 keer de personen uit de tekst beschuldigd van een leugen en dachten zij 170 keer dat de persoon de waarheid sprak. Bij de indirecte vraagstelling dachten de proefpersonen 93 keer dat er gelogen werd en 185 keer dat de waarheid gesproken werd.

Uit de χ^2 -toets tussen de Soort vraagstelling en het Leugenoordeel bleek geen significant verband te bestaan ($\chi^2(1) = .50, p = .265$) (eenzijdig getoetst). Het gebruik van een directe of indirecte vraagstelling had dus geen effect op het oordeel Liegt wel / Liegt niet.

Omdat de soort vraagstelling geen enkel significant effect heeft laten zien, zijn de twee soorten vraagstellingen in de verdere analyse samengenomen.

Tabel 12. Aantallen oordeel ‘liegt’ en ‘spreekt de waarheid’ per stijlkenmerk

	Oordeel: liegt	Oordeel: spreekt de waarheid
Abstract taalgebruik	72	111
Concreet taalgebruik	60	123
Concreet taalgebruik met details	58	121

Categorisering genoemde redenen

Er zijn door de proefpersonen in totaal 757 redenen genoemd bij de vraag naar de beargumentering van het leugenoordeel. Hiervan zijn er 315 redenen (42%) genoemd ter ondersteuning voor het oordeel dat de persoon uit de tekst liegt en 442 (58%) om aan te tonen dat de persoon uit de tekst juist de waarheid sprak. Van de door de proefpersonen genoemde redenen hadden er 308 redenen (41%) met de inhoud van de teksten te maken en 449 redenen met stijlkenmerken (59%).

De redenen zijn gecategoriseerd in Inhoud en in verschillende stijlkenmerken (Abstract taalgebruik, Concreet taalgebruik, Veel details, Weinig of geen details en het benoemen van en zekere Psychological distance). Voor elke reden is er een categorie ‘liegt’ en ‘spreekt de waarheid’. Onder de categorie Inhoud vallen de redenen die met de inhoud van de tekst te maken hebben, zoals dubbelzinnigheden of opvallende woorden. Redenen als ‘globaal’, ‘vaag’ en ‘algemeen’ vallen onder de categorie Abstract taalgebruik en redenen als ‘specifiek’ ‘goed voor te stellen’ en ‘precies’ onder de categorie Concreet taalgebruik. Tot de categorie Weinig of geen details behoort alles wat over het gebrek of gemis aan details gaat en tot de categorie Veel details behoren redenen als ‘te veel details’ en ‘te overdreven gedetailleerd’. Psychological distance werd nooit letterlijk genoemd, maar wel omschreven: ‘zegt geen -ik-’. De categorisering is niet uitputtend en er waren twijfelgevallen zoals bijvoorbeeld ‘irrelevantie’ en ‘irrelevante details’. Deze redenen zijn uiteindelijk, na bespreking met vijf codeurs, tot de categorie Inhoud gerekend. In tabel 13 en 14 in bijlage 5 staan per categorie enkele voorbeelden. Dit zijn redenen die daadwerkelijk door de proefpersonen zijn genoemd. Zie in tabel 15 graag de absolute en relatieve aantallen van de genoemde redenen door de proefpersonen per categorie.

Tabel 15. Het absolute en relatieve aantal genoemde redenen, gescheiden in redenen voor een leugenoordeel en voor een waarheidsoordeel en de totalen per categorie (Inhoud en verschillende stijlkenmerken)

	Aantal redenen voor leugenoordeel (%)	Aantal redenen voor waarheidsoordeel (%)	Totaal (%)
Inhoud	139 (18)	169 (22)	308 (42)
Veel details	54 (9)	173 (23)	227 (39)
Concreet taalgebruik	12 (2)	86 (11)	98 (13)
Abstract taalgebruik	74 (10)	4 (1)	78 (10)
Weinig of geen details	25 (3)	6 (1)	31 (4)
Psychological distance	11 (1)	4 (1)	15 (2)
Totaal	315 (42)	442 (58)	757 (100)

In totaal werden er meer redenen genoemd ter ondersteuning voor dat er iemand de waarheid sprak, dan voor dat er iemand een leugen vertelde. Alleen de categorieën Abstract taalgebruik, Weinig of geen details en Psychological distance werden vaker gebruikt om iemand als leugenaar aan te wijzen dan om aan te tonen dat iemand de waarheid sprak. Het gebruik van Veel details, Inhoudsredenen en het gebruik van Concreet taalgebruik werden juist vaker benut als redenen dat de persoon in de tekst de waarheid sprak dan als redenen dat de persoon in de tekst loog.

Uit de χ^2 -toets tussen de Genoemde stijlredenen (de categorie Inhoud is uitgesloten) en het Leugenoordeel bleek een verband te bestaan ($\chi^2(4) = 183.61, p < 0.001$, Cramér's $V = .639$) (eenzijdig getoetst). De significante samenhang en de effectgrootte wijzen op een tamelijk sterke samenhang tussen de door de proefpersonen genoemde stijlredenen en het oordeel Liegt wel / Liegt niet. Standardized Residuals laten zien dat de verschillen tussen de redenen, gegeven voor het oordeel Liegt wel en de redenen gegeven voor het oordeel Liegt niet, met uitzondering van de reden Psychological distance, significant waren.

Werkbeschrijvingen zonder manipulaties

In tabel 16 en 17 in bijlage 6 zijn de resultaten voor Geloofwaardigheid en Op gesprek komen van de afzonderlijke werkbeschrijvingen, met de manipulaties in stijlkenmerken buiten beschouwing gelaten, weergegeven.

Conclusie en discussie

In deze studie is onderzocht in hoeverre concreet taalgebruik, het gebruik van details en soort vraagstelling effect hebben op de geloofwaardigheid van geschreven werkbeschrijvingen.

Concreet taalgebruik

Er werd verwacht dat er een effect voor concreet taalgebruik gevonden zou worden betreffende de geloofwaardigheid van een tekst en het uiteindelijke oordeel Liegt wel / Liegt niet. Hansen en Wänke (2010) vonden al dat concrete versies van korte beweringen vaker geloofd werden dan de abstracte versies van dezelfde beweringen. Hoewel er in de huidige studie geen verschil gevonden is bij het uiteindelijke oordeel, de concrete teksten zorgden niet vaker voor het oordeel ‘spreekt de waarheid’ dan de abstracte teksten, is het effect bij de geloofwaardigheid en bij de vraag ‘Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek?’ wel gevonden. De concrete teksten werden door de proefpersonen vaker als geloofwaardig beoordeeld dan de personen uit de abstracte teksten. Bovendien zouden de proefpersonen de personen uit de concrete teksten minder vaak op gesprek laten komen voor uitvoeriger verhoor dan de personen uit de abstracte teksten.

De manipulaties om de teksten concreet te maken, zoals het gebruik van de database van Brybaert et al. (2014) en het streven naar zintuigelijke waarneembaarheid, filmbaarheid en specificiteit naar Spooren et al. (2015), hebben inderdaad tot meer geloofwaardigheid geleid. Dit kan verklaard worden met de Construal Level Theory of Psychological Distance. Als iets verder weg van je staat, geef je eerder een abstracte beschrijving (Trope & Liberman, 2010a). Men heeft de situatie dan bijvoorbeeld niet zelf gezien of meegemaakt of al langer geleden. Concreet taalgebruik zou dan automatisch vaker door waarheidsvertellers gebruikt worden dan door leugenaars. Omgekeerd zou dit er ook voor kunnen zorgen dat mensen een abstracte beschrijving ook als verder weg, en dus als ongeloofwaardiger interpreteren. Dit komt mede doordat zij zich bij deze abstracte beschrijving geen goed beeld kunnen maken. Een visueel beeld kunnen maken van een tekst helpt echter om informatie makkelijker te kunnen onthouden (Paivio, 1986). Als informatie makkelijker onthouden wordt, is het toegankelijker in het

geheugen (Tversky & Kahneman, 1973). Concrete informatie zou dus logischerwijs makkelijker te onthouden en hierdoor ook meer available in het geheugen zijn, zoals ook onderzoeken van onder andere Shedler en Manis hebben uitgewezen (1986). Meer available informatie staat dichterbij ons en lijkt, ook in de onderhavige studie, voor een hogere geloofwaardigheid te zorgen.

Het gebruik van details

Voorspeld werd dat er naast een effect voor concreetheid, ook een effect voor details zou optreden. De abstracte teksten werden verwacht het minst geloofwaardig zijn, daarna de concrete teksten en als meest geloofwaardig de concrete teksten met details. Dit effect is niet gevonden. De concrete tekst met details werd door de proefpersonen echter wel als geloofwaardiger beoordeeld dan de abstracte tekst. De potentiële huurders uit de concrete stijlvariant met details zouden echter vaker op gesprek moeten komen dan de potentiële huurders uit de concrete stijlvariant zonder details. Bij de vraag ‘Liegt deze persoon?’ is er geen effect van details gevonden.

Naar aanleiding van verschillende studies, zoals studies van Bell en Loftus (1988; 1989) en van Vrij et al. (2007), werd verwacht dat het toevoegen van details voor meer geloofwaardigheid en uiteindelijk dus ook voor meer perceptie van waarheid zou zorgen. In deze studies bleek het toevoegen van details namelijk een positief effect te hebben op geloofwaardigheid. Bell en Loftus (1988) vonden een contrastief effect bij fictieve ooggetuigenverklaringen; wanneer de ooggetuige van de verdediger veel details gebruikte, werd de aanklager minder vaak geloofd en andersom. De Cognitive Load Theory stelt dat het cognitief lastiger is om een leugen te bedenken en te onthouden, dan om de waarheid te vertellen (Vrij et al., 2007). Wanneer er details aan de leugen worden toegevoegd, zorgt dit voor een nog hogere cognitive load. Details zijn bovendien ook te controleren en vanuit dat idee zou het lezen van veel details bij de proefpersoon een perceptie van waarheid kunnen geven.

Het effect van concreetheid op geloofwaardigheid, het op gesprek laten komen voor verhoor en op het oordeel Liegt wel / Liegt niet komt duidelijker naar voren dan het effect van details. Het lijkt erop dat details tegenstrijdige effecten uitstralen. Het gebruik van details kan enerzijds als geloofwaardig gezien worden; mensen weten blijkbaar waar ze het over hebben en de details zijn na te trekken. Anderzijds vonden veel proefpersonen veel details juist weer verdacht. Dit was overdreven en onnodig, waardoor het leek alsof de potentiële huurder uit de tekst iets te verbergen had. Wellicht kan er in vervolgonderzoek onderzocht worden bij welk aantal details het omslagpunt ligt betreffende geloofwaardigheid.

Een andere suggestie voor vervolgonderzoek op het gebied van details is het doorvoeren van een analyse naar specifieke en algemene details. Warmelink et al. (2013) maken een onderscheid tussen verschillende soorten details, waaronder temporale en ruimtelijke details. Deze indeling is relatief algemeen, 's morgens of 's avonds zijn temporale details. In het materiaal van de huidige studie is er gekozen voor specifiekere details, om de concreetheid te bevorderen, zoals 'om 10:00 uur'. Het zou interessant zijn om na te gaan of het gebruik van specifieke details voor een andere perceptie van waarheid zou zorgen dan het gebruik van algemene details

Soort vraagstelling

In de huidige studie is er onderscheid gemaakt tussen een directe en een indirecte vraagstelling. In eerder onderzoek werd geconcludeerd dat een indirecte vraagstelling een hulpmiddel voor de proefpersonen kan zijn en zo kan zorgen voor een hogere accuracy rate (Vrij et al., 2001). De proefpersonen met een indirecte vraagstelling zouden eerst over de cues kunnen nadenken en daardoor andere en waarschijnlijk ook betere keuzes maken betreffende het oordeel Liegt wel / Liegt niet of de inschatting van geloofwaardigheid. Er is in de huidige studie echter geen enkel effect gevonden voor de soort vraagstelling. De antwoorden van de proefpersonen met de indirecte versie en de proefpersonen met de directe versie weken niet van elkaar af.

De afwijkende resultaten ten opzichte van de studie van Vrij et al. zijn wellicht te verklaren doordat er in de huidige studie geen onderscheid is gemaakt tussen verbale en non-verbale cues. In deze studie werd er namelijk met geschreven materiaal gewerkt en in de studie van Vrij et al. met video-opnames (2001). Voor vervolgonderzoek zou het interessant zijn om zowel geschreven als visueel materiaal te gebruiken en deze resultaten tegen elkaar af te zetten. Mensen letten natuurlijk op andere gedragingen bij beeld dan bij tekst. Bovendien zou de vraagstelling duidelijker geformuleerd kunnen worden. Het is mogelijk dat enkele proefpersonen in de huidige studie dachten dat ze moesten kiezen tussen redenen geven voor Liegt wel en tussen redenen geven voor Liegt niet.

Genoemde redenen

Aan alle proefpersonen is naast het beoordelen of iemand liegt of niet, ook gevraagd om een beargumentering hiervoor te geven: 'Waarom denk je dat deze persoon liegt/ de waarheid spreekt?'. Opvallend hierbij is dat er door de proefpersonen meer redenen in de categorie Stijl genoemd zijn, dan in de categorie Inhoud. Er werden ook veel inhoudsredenen genoemd, zoals dubbelzinnigheden, vreemde woorden of onzinnigheden. Toch hebben er meer proefpersonen

op de stijl gelet. Uit de genoemde redenen blijkt dat veel proefpersonen in dezelfde richting denken als de huidige suggesties uit de literatuur. Als beargumentering voor het oordeel ‘Liegt’ wordt abstract taalgebruik genoemd. Terwijl concreet taalgebruik juist genoemd wordt als reden voor het oordeel ‘Spreekt de waarheid’. Waarschijnlijk onbewust beargumenteren de proefpersonen op het gebied van concreetheid gelijk aan de conclusies uit voorgaande onderzoeken, zoals het onderzoek van Hansen en Wänke (2010).

Het gebruik van veel details wordt vaak dubbel opgevat. Sommige proefpersonen vinden het gebruik van veel details geloofwaardig (‘ze zijn te controleren’; ‘die details verzin je niet’) en andere proefpersonen vinden het juist ongeloofwaardig (‘doet te veel haar best’; ‘té gedetailleerd’).

De proefpersonen noemen aanzienlijk meer redenen betreffende het gebruik van details dan redenen betreffende de concreetheid van het taalgebruik. Details zijn dus meer opvallende en meer verdachte cues dan het abstracte respectievelijk concrete taalgebruik.

Conclusie

Samenvattend, heeft het gebruik van een directe of indirecte vraagstelling geen effect gehad op de perceptie van waarheid.

Het gebruik van concreet taalgebruik bleek in zoverre een effect op de perceptie van waarheid te hebben, dat de proefpersonen de personen uit de concrete teksten vaker als geloofwaardig beoordeelden dan de personen uit de abstracte teksten en dat de proefpersonen de personen uit de concrete teksten minder vaak op gesprek zouden laten komen dan de personen uit de abstracte teksten. Bij het oordeel Liegt wel / Liegt niet zijn er geen effecten gevonden. De vraag is mogelijk te hard gesteld en dit kan proefpersonen hebben afgeschrikt. Liegen is een harde beschuldiging. In vervolgonderzoek is het raadzaam met een voorzichtigere formulering te werken.

Het gebruik van details had wellicht een effect op de geloofwaardigheid. Dit is niet met zekerheid te zeggen. De concrete tekst met details werd als geloofwaardiger beoordeeld dan de abstracte tekst. Of dit effect door het concrete taalgebruik, door de details of door de combinatie opgetreden is, is niet te zeggen. De lijn tussen concreet taalgebruik en concreet taalgebruik met details is namelijk erg dun. Waar concreetheid gedefinieerd wordt met specificiteit en filmbaarheid, kunnen details ook voor meer specificiteit en filmbaarheid zorgen. Neem bijvoorbeeld de zin in de werkbeschrijving van de serveerster in het theehuis ‘eigenlijk staat op bijna al het servies bloemen’. Dit kan als een detail gezien worden, de bloemen elaboreren op

het servies. Deze zin zorgt er echter ook voor dat de lezer makkelijker een visuele weergave van het servies kan maken. De bloemen maken het servies ook concreter.

De door de proefpersonen genoemde redenen maken het aannemelijk dat leken in geschreven teksten intuïtief kunnen aanvoelen welke kenmerken duiden op leugenaars en welke kenmerken duiden op waarheidsvertellers. Er was in het gemanipuleerde materiaal dan wel geen sprake van daadwerkelijke waarheden of leugens, de gebruikte manipulaties om geloofwaardigheid te bevorderen of te laten doen afnemen, zijn door de proefpersonen opgemerkt.

Verdere beperkingen en vervolgonderzoek

Vanuit deze bevindingen kan er verder onderzoek gedaan worden naar de manipulaties op het gebied van taal en de effecten daarvan op geloofwaardigheid. Het materiaal is namelijk gevormd door abstract taalgebruik, concreet taalgebruik en details te operationaliseren en vervolgens systematisch tegen elkaar af te zetten. Dit heeft de repliceerbaarheid van de studie bevorderd.

Er zat een goede variëteit in de verschillende tekstlengtes binnen één vragenlijst. In de ene vragenlijst zat een langere abstracte tekst en daarna een kortere concrete tekst, terwijl dit in een andere vragenlijst dan weer omgedraaid was. Door het binnen-proefpersoon design kregen alle proefpersonen elk stijlkenmerk te zien. Dit sluit veel externe effecten uit. Echter, de proefpersonen beantwoordden over vier teksten steeds dezelfde vragen en dit kan zorgen voor een leereffect.

Om te testen of het geschreven materiaal daadwerkelijk abstract respectievelijk concreet was, is er gebruik gemaakt van de concreetheidsscores van Brysbaert et al. (2014). Dit bood de mogelijkheid om teksten objectiever met elkaar te vergelijken in het kader van concreet taalgebruik. Toch bracht dit ook moeilijkheden met zich mee. Alleen zelfstandig naamwoorden, werkwoorden en bijvoeglijk naamwoorden zijn in de scores meegenomen. Bovendien zijn sommige woorden ambigu; ‘bank’ heeft bijvoorbeeld twee betekenissen, maar slechts één score. Terwijl de twee verschillende soorten banken verschillen in mate van concreetheid. Ten slotte ontbreken samenstellingen in de lijst en is het niet mogelijk om namen een score te geven.

Naast de schrijfstijl van de teksten, speelt ook de inhoud een belangrijke rol. De werkbeschrijving van de medewerker van Team Communicatie werd standaard, onafhankelijk van welke schrijfstijl, als ongeloofwaardiger gezien dan de andere teksten. De serveerster in het theehuis was juist altijd geloofwaardiger. Mede doordat het materiaal van tevoren niet gepre-test is, zijn externe effecten niet uit te sluiten. Zo sprak de coach van verkoopmedewerkers

zichzelf tegen in de filler. Inhoudelijk kan het daarnaast ook voorkomen dat een proefpersoon zelf niet een bepaald beroep heeft, maar bijvoorbeeld zijn/haar ouders wel of het beroep toevallig net gisteren in een film heeft gezien en daardoor het beroep ook goed kent. Door de hoeveelheid proefpersonen lost dit probleem zich echter wel op.

Een andere moeilijkheid was de categorisering van de door de proefpersonen genoemde redenen. Wanneer doelt de proefpersoon bijvoorbeeld op inhoud en wanneer geeft hij toch wel echt aan dat hij zijn oordeel gemaakt heeft op basis van te veel details? Een voorbeeld hiervan is de meermaals genoemde reden ‘irrelevante details’. Doelt de proefpersoon dan op het feit dat er veel details zijn? Of weinig details? Of verwijst de proefpersoon eigenlijk naar een inhoudelijke reden, namelijk dat er informatie gegeven wordt, die inhoudelijk gezien niet relevant is? Redenen zoals ‘irrelevantie’ en ‘irrelevante details’ zijn na overleg met vijf codeurs tot de categorie Inhoud gerekend.

Op het gebied van de vraagstellingen in de enquête zijn de vragen betreffende opleidingsniveau en ervaring met de beroepen of met leugendetectie wellicht te ambigu gesteld. Niet alle proefpersonen begrepen precies wat ervan ze werd verwacht. Ook de vraag ‘Zou je de proefpersoon oproepen voor een gesprek?’ werd door een deel van de proefpersonen verkeerd geïnterpreteerd. Hoewel er in de instructietekst duidelijk geschreven stond, dat de leugenaars op gesprek moesten komen, bleek uit de tegenstrijdige antwoorden van een aantal proefpersonen, dat zij dachten dat ze juist de waarheidsvertellers moesten uitnodigen. In vervolgonderzoek zou het goed zijn om Geloofwaardigheid met meerdere items te bevragen in plaats van met slechts één vraag.

Redelijk uniek aan deze studie was de combinatie van concreet taalgebruik met het gebruik van details. De concrete teksten met details werden echter niet vaker geloofd dan de concrete teksten zonder details. Wellicht verschillen details en concreet taalgebruik te weinig van elkaar, is een concrete tekst altijd gedetailleerd en zijn details altijd concreet... Voor vervolgonderzoek is het interessant om deze scheidingslijn nauwkeurig te onderzoeken. Misschien zijn details wel een onderdeel van concreet taalgebruik? Is het überhaupt mogelijk om een tekst in een abstracte schrijfstijl te schrijven én ook details toe te voegen?

Het laatste woord over de effecten van abstract respectievelijk concreet taalgebruik en de hoeveelheid details op geloofwaardigheid en perceptie van waarheid is zeker nog niet uitgesproken. Toch lijkt het zo te zijn dat mensen dingen intuïtief aanvoelen, als het gaat om leugenaars. Misschien wel doordat liegen in de natuur van de mens zit, het begint al met kindervriend Sinterklaas...

Literatuurlijst

- Anderson, D. E., DePaulo, B. M., Ansfield, M. E., Tickle, J. J., & Green, E. (1999). Beliefs about cues to deception: mindless stereotypes or untapped wisdom? *Journal of Nonverbal Behavior*, 23(1), 67-89. doi: 10.1023/A:1021387326192
- Bell, B. E., & Loftus, E. F. (1988). Degree of detail of eyewitness testimony and mock juror judgments. *Journal of Applied Social Psychology*, 18(14), 1171-1192. doi: 10.1111/j.1559-1816.1988.tb01200.x
- Bell, B. E., & Loftus, E. F. (1989). Trivial persuasion in the courtroom: The power of (a few) minor details. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(5), 669-679.
- Brysbaert, M., Stevens, M., De Deyne, S., Voorspoels, W., & Storms, G. (2014). Norms of age of acquisition and concreteness for 30,000 Dutch words. *Acta Psychologica*, 150, 80-84. doi: 10.1016/j.actpsy.2014.04.010
- Coltheart, M. (1981). The MRC psycholinguistic database. *The Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 33(4), 497-505. doi: 10.1080/14640748108400805
- Douma, P. (1994). Wees zo concreet mogelijk. Schrijfadvisers over concreet en abstract taalgebruik. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 16(1), 16-31.
- Ekman, P., O'Sullivan, M., Friesen, W. V., & Scherer, K. R. (1991). Invited article: Face, voice, and body in detecting deceit. *Journal of Nonverbal Behavior*, 15(2), 125-135. doi: 10.1007/BF00998267
- Feldman, R. S., Forrest, J. A., & Happ, B. R. (2002). Self-presentation and verbal deception: Do self-presenters lie more?. *Basic and Applied Social Psychology*, 24(2), 163-170. doi: 10.1207/S15324834BASP2402_8
- Granhag, P. A., & Hartwig, M. (2008). A new theoretical perspective on deception detection: On the psychology of instrumental mind-reading. *Psychology, Crime & Law*, 14(3), 189-200. doi: 10.1080/10683160701645181
- Grice, H. P. (1975). *Logic and conversation*. New York: Academic Press.
- Guadagno, R. E., Rhoads, K. V. L., & Sagarin, B. J. (2011). Figural vividness and persuasion: Capturing the 'elusive' vividness effect. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(5), 626-638. doi: 10.1177/0146167211399585
- Hancock, J. T., Curry, L. E., Goorha, S., & Woodworth, M. (2007). On lying and being lied to: A linguistic analysis of deception in computer-mediated communication. *Discourse Processes*, 45(1), 1-23. doi: 10.1080/01638530701739181

- Hansen, J., & Wänke, M. (2010). Truth from language and truth from fit: The impact of linguistic concreteness and level of construal on subjective truth. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36(11), 1576-1588. doi:10.1177/0146167210386238
- Hoeken, J. A. L., Hornikx, J. M. A., & Hustinx, L. G. M. M. (2012). *Overtuigende teksten: Onderzoek en ontwerp*. Bussum: Coutinho.
- Hurd, K., & Noller, P. (1988). Decoding deception: A look at the process. *Journal of Nonverbal Behavior*, 12(3), 217-233. doi: 10.1007/BF00987489
- Mahon, J. E. (2008). The definition of lying and deception. In Edward N. Zalta, editor, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. The Metaphysics Research Lab, Center for the Study of Language and Information, Stanford University, fall 2008 edition, 2008.
- Nisbett, R. E., & Ross, L. (1980). *Human inference: Strategies and shortcomings of social judgment*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. doi: 10.2307/2184495
- Paivio, A. (1986). *Mental representations: A dual coding approach*. Oxford: Oxford University Press.
- Petty, R. E., Cacioppo, J. T., & Goldman, R. (1981). Personal involvement as a determinant of argument-based persuasion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 41(5), 847-855. doi: 10.1037/0022-3514.41.5.847
- Reyes, R. M., Thompson, W. C., & Bower, G. H. (1980). Judgmental biases resulting from differing availabilities of arguments. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(1), 2-12. doi: 10.1037/0022-3514.39.1.2
- Sadoski, M., Goetz, E. T., & Rodriguez, M. (2000). Engaging texts: Effects of concreteness on comprehensibility, interest, and recall in four text types. *Journal of Educational Psychology*, 92(1), 85. doi: 10.1037/0022-0663.92.1.85
- Schwanenflugel, P. J., Harnishfeger, K. K., & Stowe, R. W. (1988). Context availability and lexical decisions for abstract and concrete words. *Journal of Memory and Language*, 27(5), 499-520. doi: 10.1016/0749-596X(88)90022-8
- Semin, G. R., & Fiedler, K. (1991). The linguistic category model, its bases, applications and range. *European Review of Social Psychology*, 2(1), 1-30. doi: 10.1080/14792779143000006
- Shedler, J., & Manis, M. (1986). Can the availability heuristic explain vividness effects? *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(1), 26-36. doi: 10.1037/0022-3514.51.1.26
- Spooren, W. P. M. S., Hustinx, L. G. M. M., Aben, J., & Turkenburg, E. (2015). Concreetheid onder de loep. In: M. Boogaard, B. van den Bogaerde, Bacchini, S., et al. (Eds.) *Papers*

- van de Anela Conferentie Toegepaste Taalwetenschap 2015 (pp. 97-110). Delft: Eburon.
- Trope, Y., & Liberman, N. (2003). Temporal construal. *Psychological review*, *110*(3), 403-421. doi:10.1037/0033-295X.110.3.403
- Trope, Y., & Liberman, N. (2010a). Politeness and psychological distance: A construal level perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, *98*(2), 268. doi: 10.1037/a0016960
- Trope, Y., & Liberman, N. (2010b). Construal-level theory of psychological distance. *Psychological Review*, *117*(2), 440-463. doi: 10.1037/a0018963
- Tversky, A., & Kahneman, D. (1973). Availability: A heuristic for judging frequency and probability. *Cognitive Psychology*, *5*(2), 207-232. doi: 10.1016/0010-0285(73)90033-9
- Vrij, A., Edward, K., & Bull, R. (2001). Police officers' ability to detect deceit: The benefit of indirect deception detection measures. *Legal and Criminological Psychology*, *6*(2), 185-196. doi: 10.1348/135532501168271
- Vrij, A., Evans, H., Akehurst, L., & Mann, S. (2004). Rapid judgements in assessing verbal and nonverbal cues: Their potential for deception researchers and lie detection. *Applied Cognitive Psychology*, *18*(3), 283-296. doi: 10.1002/acp.964
- Vrij, A., Mann, S. A., Fisher, R. P., Leal, S., Milne, R., & Bull, R. (2008). Increasing cognitive load to facilitate lie detection: The benefit of recalling an event in reverse order. *Law and Human Behavior*, *32*(3), 253-265. doi: 10.1007/s10979-007-9103-y
- Vrij, A., Mann, S., Kristen, S., & Fisher, R. P. (2007). Cues to deception and ability to detect lies as a function of police interview styles. *Law and Human Behavior*, *31*(5), 499-518. doi: 10.1007/s10979-006-9066-4
- Vrij, A., Mann, S., Leal, S., & Fisher, R. (2010). 'Look into my eyes': Can an instruction to maintain eye contact facilitate lie detection?. *Psychology, Crime & Law*, *16*(4), 327-348. doi: 10.1080/10683160902740633
- Warmelink, L., Vrij, A., Mann, S., & Granhag, P. A. (2013). Spatial and temporal details in intentions: A cue to detecting deception. *Applied Cognitive Psychology*, *27*(1), 101-106. doi: 10.1002/acp.2878

Bijlage 1- Overzicht van de verschillende vragenlijsten

Tabel 1. De kenmerken van de zes verschillende versies van de vragenlijst. De vragenlijst begon altijd met dezelfde abstracte filler (coach van verkoopmedewerkers). Daarna werd de volgorde concreet taalgebruik, abstract taalgebruik en concreet taalgebruik met details aangehouden, maar dan met verschillende werkbeschrijvingen

Vragenlijst	Soort vraagstelling	Materiaal in vragenlijst
Versie 1	Direct	Concreet: docent Engels Abstract: serveerster in theehuis Concreet met details: medewerker Team Communicatie
Versie 2	Direct	Concreet: serveerster in theehuis Abstract: medewerker Team Communicatie Concreet met details: docent Engels
Versie 3	Direct	Concreet: medewerker Team Communicatie Abstract: docent Engels Concreet met details: serveerster in theehuis
Versie 4	Indirect	Concreet: docent Engels Abstract: serveerster in theehuis Concreet met details: medewerker Team Communicatie
Versie 5	Indirect	Concreet: serveerster in theehuis Abstract: medewerker Team Communicatie Concreet met details: docent Engels
Versie 6	Indirect	Concreet: medewerker Team Communicatie Abstract: docent Engels Concreet met details: serveerster in theehuis

Bijlage 2- Kenmerken van de proefpersonen

Tabel 4. Absoluut (en relatief) aantal proefpersonen per versie, absolute en relatieve verdeling van geslacht en de gemiddelde leeftijd en standaardafwijking per versie

Versie	Frequentie (%)	Aantal man (%)	Aantal vrouw (%)	Gem. leeftijd (SD)
1	30 (16)	14 (47)	16 (53)	21,10 (2.54)
2	31 (17)	14 (45)	17 (55)	21,23 (2.29)
3	30 (16)	15 (50)	15 (50)	20,63 (1.96)
4	32 (17)	9 (28)	22 (69)	20,55 (1.57)
5	30 (16)	10 (33)	20 (67)	20,41 (2.01)
6	31 (17)	15 (48)	16 (52)	20,87 (2.25)
Totaal	184 (100)	77 (42)	106 (58)	20,80 (2.11)

Tabel 5. De (absolute en relatieve) aantallen van de nationaliteit van de proefpersonen

Nationaliteit	Aantal (%)
Nederlands	176 (96)
Duits	4 (2)
Onbekend	4 (2)

Tabel 6. De (absolute en relatieve) aantallen van de moedertaal van de proefpersonen

Moedertaal	Aantal (%)
Nederlands	173 (94)
Duits	5 (3)
Koreaans	1 (1)
Turks	1 (1)
Frans	1 (1)
Macedonisch	1 (1)
Russisch	1 (1)
Onbekend	1 (1)

Tabel 7. De absolute (en relatieve) aantallen van het opleidingsniveau van de proefpersonen

Opleidingsniveau	Aantal (%)
Havo	4 (2)
Vwo	30 (16)
Hbo	15 (8)
Wo	134 (73)
Onbekend	1 (1)

Tabel 8. De absolute (en relatieve) ervaringsaantallen van proefpersonen met onderwijs over en onderzoek naar leugens en waarheid

Soort ervaring	Aantal niet (%)	Aantal wel (%)	Onbekend (%)
Ervaring met onderzoek	175 (95)	8 (4)	1 (1)
Ervaring met onderwijs	176 (96)	7 (4)	1 (1)

Tabel 9. Absolute (en relatieve) aantal proefpersonen, die zelf de genoemde beroepen in het materiaal heeft beoefend

Beroep	Aantal (%)
Serveerder, serveerster of horeca medewerk(st)er	14 (7)
Docent(e) of onderwijzer	5 (3)
Coach of deur-aan-deur-verkoper	4 (2)
Communicatie medewerk(st)er	4 (2)
Geen van de beroepen gehad	149 (81)

Bijlage 3- Vragenlijsten, versie 1 t/m 6

Versie 1

Beste deelnemer,

Voor dit onderzoek moet je je inbeelden dat jij werkzaam bent bij een grote woningcorporatie in Nijmegen. Het is jouw taak om te bepalen of iemand in aanmerking komt voor een huurhuis of niet, op basis van de gegevens die de potentiële huurder je heeft gegeven. Sinds 2016 moeten de mensen die voor een huurhuis in aanmerking willen komen een werkgeversverklaring laten zien aan de woningcorporaties. Nu blijkt dat er afgelopen jaar door veel mensen gefraudeerd is. Mensen kunnen namelijk via het internet documenten kopen, waardoor het lijkt alsof ze een baan hebben, terwijl ze die in werkelijkheid niet hebben.

Helaas heb je geen tijd om de documenten van alle mensen, die voor de huurwoningen in aanmerking komen, uitvoeriger te onderzoeken. Om toch op fraude te controleren wordt aan deze potentiële huurders gevraagd om een beschrijving van hun werk te geven. Aan jou de taak om op basis van deze beschrijvingen de mensen eruit te halen die jij graag nader zou willen ondervragen, **omdat je denkt dat ze liegen**.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat tussen de 35 en 75% van de mensen die in aanmerking komen voor een huurhuis liegt. Jij krijgt een selectie van vier werkbeschrijvingen te lezen. Het kan dus zo zijn dat alle mensen uit deze selectie liegen, maar het zou ook kunnen dat iedereen in deze selectie de waarheid spreekt. Er is aan de potentiële huurders gevraagd om schriftelijk twee vragen met betrekking tot hun werk te beantwoorden. Ze wisten niet dat deze vragen gesteld zouden worden en hadden dus geen voorbereidingstijd. Eventuele spelfouten en namen van de schrijvers zijn uit de teksten verwijderd, zodat jouw beoordeling daardoor niet kan worden beïnvloed.

Lees de werkbeschrijvingen één voor één door en geef per tekstje antwoord op de vragen. De deelname duurt ongeveer tien minuten en je antwoorden worden anoniem verwerkt. Tijdens je deelname mag je, als je dat wilt, op elk moment stoppen. Het gaat om je persoonlijke inschatting. Werk de teksten één voor één door en keer niet terug naar vorige werkbeschrijvingen.

Hartelijk bedankt voor je tijd!

Radboud Universiteit Nijmegen

Werkbeschrijving 1: coach van verkoopmedewerkers

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Zodra ik op de vestiging ben, start ik de computer op. Ik start een programma op waarmee ik de activiteiten van iedereen kan bijhouden en kan zien wat ze op dat moment aan het doen zijn. Vervolgens bel ik de collega's op die bezig zijn met verkopen en adviseer hen. Alle informatie over de problemen en scores hou ik bij in een bestand. Ook de rest van de dag blijf ik in contact met collega's om ze verder te helpen.

Vertel eens iets over je collega's

Op de vestiging ben ik meestal met een paar anderen. Eén hiervan is de baas, de andere twee collega's doen hetzelfde werk als ik. De sfeer zelf is wisselend. Er is werkdruk door werken op basis van commissie en hierdoor is iedereen dus elkaars concurrent. Ik ben vaak alleen op de vestiging, want de werktijden verschillen onderling nog wel eens.

1. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

2. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

3. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

4. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 2: docent Engels

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren op mijn werk arriveerde, liep ik meteen met het docentboek en de tekstboeken naar mijn lokaal. Toen de les startte, stelden de cursisten mij vragen over de stof en het huiswerk van de afgelopen les. Na het vragenrondje legde ik de grammatica van deze les uit, we zijn al over de helft van het boek. We lazen een Engels sprookje, waarna we invulopdrachten maakten en aan de spreekvaardigheid werkten door toneelstukjes op te voeren. Tot slot gaf ik het huiswerk op. Daarna maakte ik het whiteboard schoon, zodat het lokaal opgeruimd achterbleef.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

Het is een oud bakstenen gebouw met daarin zeven zalen, onderwijsruimtes, een kantine en kantoorruimtes. Mijn cursusruimte bestaat uit een grote houten tafel met plastic stoelen en een kast met cursusmateriaal erin. Er hangt een whiteboard aan de ene muur en een digitaal scherm aan de andere muur.

---

5. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

6. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

7. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

8. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 3: serveerster in een theehuis

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Als eerste trok ik de werkkleding aan. Vervolgens werden de ruimtes netjes gemaakt en, omdat het goed weer was, de plaatsen buiten ook. Toen dat gedaan was, werd er gedekt voor de high teas. En natuurlijk werden ook de lekkernijen klaargemaakt. Toen alles op tijd klaar was, werd er pauze gehouden.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

Binnen zijn meerdere vertrekken waar gasten kunnen vertoeven. Verder is er een ruimte waar alles klaargemaakt wordt, één waar de voorraden bewaard worden en één met het sanitair. De ruimtes binnen zijn klein en zijn knus ingericht. Buiten zijn ook nog enkele plaatsen en een hof.

---

9. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

10. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

11. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

12. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 4: medewerker Team Communicatie

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren om negen uur het gebouw binnenkwam, liep ik gelijk naar mijn kantoor toe, aan de linkerkant van de hal. Normaal gesproken zeg ik natuurlijk even 'goedendag' tegen mijn collega's, waarmee ik al lang werk, maar gisteren liep ik door. Gisteren was namelijk de tweede reünie voor in 1980' afgestudeerde Biologen, die ik al zes weken lang aan het opzetten was. Het werd inderdaad een top dag.

Vertel eens iets over je collega's

We zitten met vier collega's samen op kantoor, twee mannen en twee vrouwen. We werken allemaal binnen Team Communicatie, van de Bètafaculteit. We praten niet aan één stuk door, want dan kunnen we ons niet concentreren op ons werk. Vaak is het zo muisstil dat je een speld kan horen vallen. Als een van mijn teamleden een klus niet rond krijgt, springen wij altijd gelijk bij, bijvoorbeeld met het opzetten van een reünie of een lezing. Dit doen we wel in fluisterton of in de koffiepauze om tien uur.

---

13. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

14. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

15. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

16. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Ten slotte willen we je graag vragen om enkele algemene vragen te beantwoorden:

17. Wat is je leeftijd?

---

18. Wat is je geslacht?

- Man
- Vrouw
- Anders

19. Wat is je nationaliteit?

---

20. Wat is je moedertaal?

---

21. Wat is je hoogst genoten/huidige opleidingsniveau?

- vmbo
- havo
- vwo
- mbo, opleiding: _____
- hbo, opleiding: _____
- wo, opleiding: _____
- Anders, namelijk: _____

22. Heb je al eens eerder deelgenomen aan een onderzoek over leugens en waarheid of heb je al eens eerder onderwijs hierover gevolgd?

---

23. Heb je het werk uit één van de genoemde werkbeschrijvingen zelf uitgevoerd? Zo ja, welk werk heb je uitgevoerd?

Hartelijk bedankt voor het invullen van deze vragenlijst!

Versie 2

Beste deelnemer,

Voor dit onderzoek moet je je inbeelden dat jij werkzaam bent bij een grote woningcorporatie in Nijmegen. Het is jouw taak om te bepalen of iemand in aanmerking komt voor een huurhuis of niet, op basis van de gegevens die de potentiële huurder je heeft gegeven. Sinds 2016 moeten de mensen die voor een huurhuis in aanmerking willen komen een werkgeversverklaring laten zien aan de woningcorporaties. Nu blijkt dat er afgelopen jaar door veel mensen gefraudeerd is. Mensen kunnen namelijk via het internet documenten kopen, waardoor het lijkt alsof ze een baan hebben, terwijl ze die in werkelijkheid niet hebben.

Helaas heb je geen tijd om de documenten van alle mensen, die voor de huurwoningen in aanmerking komen, uitvoeriger te onderzoeken. Om toch op fraude te controleren wordt aan deze potentiële huurders gevraagd om een beschrijving van hun werk te geven. Aan jou de taak om op basis van deze beschrijvingen de mensen eruit te halen die jij graag nader zou willen ondervragen, **omdat je denkt dat ze liegen**.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat tussen de 35 en 75% van de mensen die in aanmerking komen voor een huurhuis liegt. Jij krijgt een selectie van vier werkbeschrijvingen te lezen. Het kan dus zo zijn dat alle mensen uit deze selectie liegen, maar het zou ook kunnen dat iedereen in deze selectie de waarheid spreekt. Er is aan de potentiële huurders gevraagd om schriftelijk twee vragen met betrekking tot hun werk te beantwoorden. Ze wisten niet dat deze vragen gesteld zouden worden en hadden dus geen voorbereidingstijd. Eventuele spelfouten en namen van de schrijvers zijn uit de teksten verwijderd, zodat jouw beoordeling daardoor niet kan worden beïnvloed.

Lees de werkbeschrijvingen één voor één door en geef per tekstje antwoord op de vragen. De deelname duurt ongeveer tien minuten en je antwoorden worden anoniem verwerkt. Tijdens je deelname mag je, als je dat wilt, op elk moment stoppen. Het gaat om je persoonlijke inschatting. Werk de teksten één voor één door en keer niet terug naar vorige werkbeschrijvingen.

Hartelijk bedankt voor je tijd!

Radboud Universiteit Nijmegen

Werkbeschrijving 1: coach van verkoopmedewerkers

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Zodra ik op de vestiging ben, start ik de computer op. Ik start een programma op waarmee ik de activiteiten van iedereen kan bijhouden en kan zien wat ze op dat moment aan het doen zijn. Vervolgens bel ik de collega's op die bezig zijn met verkopen en adviseer hen. Alle informatie over de problemen en scores hou ik bij in een bestand. Ook de rest van de dag blijf ik in contact met collega's om ze verder te helpen.

Vertel eens iets over je collega's

Op de vestiging ben ik meestal met een paar anderen. Eén hiervan is de baas, de andere twee collega's doen hetzelfde werk als ik. De sfeer zelf is wisselend. Er is werkdruk door werken op basis van commissie en hierdoor is iedereen dus elkaars concurrent. Ik ben vaak alleen op de vestiging, want de werktijden verschillen onderling nog wel eens.

1. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

2. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

3. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

4. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

C. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

D. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 2: serveerster in een theehuis

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Als eerste trok ik een T-shirt van het theehuis aan en deed ik mijn schort om. Vervolgens maakte ik samen met mijn collega's de tafels binnen schoon en, omdat het zonnig weer was, ook die op het terras. Daarna dekten we de tafels voor de high teas met ons porseleinen servies. Ook bakten we de taartjes, scones en cakes en smeerden we alvast de sandwiches. Voordat de eerste mensen door de poort liepen, dronken we nog even wat thee.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

In het theehuis zijn drie kamers waar wij kunnen serveren. De kamers zijn warm ingericht met bloemen en kaarsen in theekopjes op de tafels en kasten vol met serviezen. De keuken is vrij krap en ook het halletje naar de magazijnen en toiletten is vrij smal. Buiten hebben we een groot terras, gedeeltelijk verhard en gedeeltelijk op gras, met een tuin vol bloemen en planten.

---

5. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

6. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

7. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

8. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

C. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

D. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 3: medewerker Team Communicatie

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren aankwam op locatie, ging ik gelijk naar de ruimte van de vaksectie Communicatie. Normaal groet ik alle anderen, maar gisteren had ik haast. Er wordt namelijk een reünie georganiseerd, waar iedereen al langdurig mee bezig is.

Vertel eens iets over je collega's

Het is een kleine unit, iedereen behoort tot de vaksectie Communicatie. Ze overleggen niet zo veel met elkaar in verband met de concentratie. Maar als het nodig is, helpt iedereen elkaar altijd wel.

---

9. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

10. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

11. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

12. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

C. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

D. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 4: docent Engels

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren op mijn werk arriveerde, liep ik meteen met het docentboek en de dikke tekstboeken naar mijn lokaal. Toen de les startte, stelden de cursisten mij een paar minuten lang vragen over de stof en het huiswerk van de afgelopen les. Na het vragenronde legde ik de grammatica van deze les uit, we zijn al over de helft van het boek, bij hoofdstuk tien. Samen lazen we een spannend Engels sprookje, waarna we invulopdrachten maakten en aan de spreekvaardigheid werkten door toneelstukjes op te voeren. Tegen een uur of tien gaf ik het huiswerk op. Daarna maakte ik het whiteboard schoon, zodat het lokaal opgeruimd achterbleef.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

Het is een oud bakstenen gebouw met daarin drie kleine en vier grote zalen, onderwijsruimtes, een kantine en kantoorruimtes. Mijn cursusruimte bestaat uit een grote ovale tafel van hout met plastic stoelen en een kast met readers, boeken en pennen erin. Er hangt een whiteboard dat nooit meer helemaal schoon wordt aan de ene muur en een digitaal scherm aan de andere muur.

---

13. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

14. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

15. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

16. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

C. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

D. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Ten slotte willen we je graag vragen om enkele algemene vragen te beantwoorden:

17. Wat is je leeftijd?

---

18. Wat is je geslacht?

- Man
- Vrouw
- Anders

19. Wat is je nationaliteit?

---

20. Wat is je moedertaal?

---

21. Wat is je hoogst genoten/huidige opleidingsniveau?

- vmbo
- havo
- vwo
- mbo, opleiding: _____
- hbo, opleiding: _____
- wo, opleiding: _____
- Anders, namelijk: _____

22. Heb je al eens eerder deelgenomen aan een onderzoek over leugens en waarheid of heb je al eens eerder onderwijs hierover gevolgd?

---

23. Heb je het werk uit één van de genoemde werkbeschrijvingen zelf uitgevoerd? Zo ja, welk werk heb je uitgevoerd?

Hartelijk bedankt voor het invullen van deze vragenlijst!

Versie 3

Beste deelnemer,

Voor dit onderzoek moet je je inbeelden dat jij werkzaam bent bij een grote woningcorporatie in Nijmegen. Het is jouw taak om te bepalen of iemand in aanmerking komt voor een huurhuis of niet, op basis van de gegevens die de potentiële huurder je heeft gegeven. Sinds 2016 moeten de mensen die voor een huurhuis in aanmerking willen komen een werkgeversverklaring laten zien aan de woningcorporaties. Nu blijkt dat er afgelopen jaar door veel mensen gefraudeerd is. Mensen kunnen namelijk via het internet documenten kopen, waardoor het lijkt alsof ze een baan hebben, terwijl ze die in werkelijkheid niet hebben.

Helaas heb je geen tijd om de documenten van alle mensen, die voor de huurwoningen in aanmerking komen, uitvoeriger te onderzoeken. Om toch op fraude te controleren wordt aan deze potentiële huurders gevraagd om een beschrijving van hun werk te geven. Aan jou de taak om op basis van deze beschrijvingen de mensen eruit te halen die jij graag nader zou willen ondervragen, **omdat je denkt dat ze liegen**.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat tussen de 35 en 75% van de mensen die in aanmerking komen voor een huurhuis liegt. Jij krijgt een selectie van vier werkbeschrijvingen te lezen. Het kan dus zo zijn dat alle mensen uit deze selectie liegen, maar het zou ook kunnen dat iedereen in deze selectie de waarheid spreekt. Er is aan de potentiële huurders gevraagd om schriftelijk twee vragen met betrekking tot hun werk te beantwoorden. Ze wisten niet dat deze vragen gesteld zouden worden en hadden dus geen voorbereidingstijd. Eventuele spelfouten en namen van de schrijvers zijn uit de teksten verwijderd, zodat jouw beoordeling daardoor niet kan worden beïnvloed.

Lees de werkbeschrijvingen één voor één door en geef per tekstje antwoord op de vragen. De deelname duurt ongeveer tien minuten en je antwoorden worden anoniem verwerkt. Tijdens je deelname mag je, als je dat wilt, op elk moment stoppen. Het gaat om je persoonlijke inschatting. Werk de teksten één voor één door en keer niet terug naar vorige werkbeschrijvingen.

Hartelijk bedankt voor je tijd!

Radboud Universiteit Nijmegen

Werkbeschrijving 1: coach van verkoopmedewerkers

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Zodra ik op de vestiging ben, start ik de computer op. Ik start een programma op waarmee ik de activiteiten van iedereen kan bijhouden en kan zien wat ze op dat moment aan het doen zijn. Vervolgens bel ik de collega's op die bezig zijn met verkopen en adviseer hen. Alle informatie over de problemen en scores hou ik bij in een bestand. Ook de rest van de dag blijf ik in contact met collega's om ze verder te helpen.

Vertel eens iets over je collega's

Op de vestiging ben ik meestal met een paar anderen. Eén hiervan is de baas, de andere twee collega's doen hetzelfde werk als ik. De sfeer zelf is wisselend. Er is werkdruk door werken op basis van commissie en hierdoor is iedereen dus elkaars concurrent. Ik ben vaak alleen op de vestiging, want de werktijden verschillen onderling nog wel eens.

---

1. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

2. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

3. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

4. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

E. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

F. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 2: medewerker Team Communicatie

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren het gebouw binnenkwam, liep ik gelijk razendsnel naar mijn kantoor toe. Normaal gesproken zeg ik natuurlijk even 'goedendag' tegen al mijn collega's, maar gisteren liep ik door. Gisteren was namelijk de reünie voor afgestudeerde Biologen, die ik al lang aan het opzetten was.

Vertel eens iets over je collega's

We zitten met vier collega's samen op ons kantoor. We werken allemaal binnen Team Communicatie. We praten niet aan één stuk door, want dan kunnen we ons niet concentreren. Vaak is het zo muisstil dat je een speld kan horen vallen. Als een van mijn teamleden een klus niet rond krijgt, springen wij altijd gelijk bij.

---

5. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

6. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

7. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

8. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

E. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

F. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 3: docent Engels

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Aangekomen op het werk, ging ik gisteren meteen naar de lesruimte. Cursisten konden vragen stellen over de grammatica van vorige week. De nieuwe grammatica werd uitgelegd en geoefend. Aan het einde van de bijeenkomst gaf ik de opdrachten voor de volgende keer op. Voordat ik ging, lette ik er nog op dat alles netjes was.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

De werkplek bestaat uit verschillende ruimtes. Er zijn mogelijkheden om te zitten en er is plaats voor de opslag van onderwijsmateriaal in de lesruimte. Bovendien zijn er zowel analoge als digitale hulpmiddelen aanwezig.

---

9. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

10. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

11. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

12. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

E. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

F. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 4: serveerster in een theehuis

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Mijn werk begon om half tien. Als eerste trok ik een T-shirt met ons logo van het theehuis erop aan en deed ik mijn schort om. Vervolgens maakte ik samen met mijn collega's de tafels binnen schoon en, omdat het zonnig weer was, ook die op het terras. Daarna dekten we de tafels voor de high teas met ons porseleinen bloemetjesservies. Eigenlijk staat op bijna al het servies bloemen, maar die voor de high teas zijn net wat mooier en met gouden randen. Ook bakten we de taartjes, scones en cakes en smeerden we alvast de sandwiches, zo konden we ze later meteen op de schalen leggen en naar gasten brengen. Rond elf uur liepen de eerste mensen door de poort en daarvoor dronken we nog even wat thee.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

In het theehuis zijn drie kamers waar wij kunnen serveren. De kamers zijn warm ingericht met bloemen en kaarsen in theekopjes op de tafels en kasten vol met antieke serviezen. Hier kun je echt je ogen op uit kijken. Tussen de ruimtes in zitten de keuken en een halletje naar de magazijnen en toiletten. Het halletje en de keuken zijn vrij krap aangezien ze naast elkaar liggen en het theehuis smal is. Buiten hebben we een groot terras, wat 's zomers bomvol zit. Het terras is gedeeltelijk verhard en gedeeltelijk op gras en omringd met bloemen die we zelf plukken en op tafel zetten.

---

13. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

14. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

15. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

16. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

E. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

F. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Ten slotte willen we je graag vragen om enkele algemene vragen te beantwoorden:

17. Wat is je leeftijd?

---

18. Wat is je geslacht?

- Man
- Vrouw
- Anders

19. Wat is je nationaliteit?

---

20. Wat is je moedertaal?

---

21. Wat is je hoogst genoten opleidingsniveau?

- vmbo
- havo
- vwo
- mbo, opleiding: _____
- hbo, opleiding: _____
- wo, opleiding: _____
- Anders, namelijk: _____

22. Heb je al eens eerder deelgenomen aan een onderzoek over leugens en waarheid of heb je al eens eerder onderwijs hierover gevolgd?

---

23. Heb je het werk uit één van de genoemde werkbeschrijvingen zelf uitgevoerd? Zo ja, welk werk heb je uitgevoerd?

Hartelijk bedankt voor het invullen van deze vragenlijst!

Versie 4

Beste deelnemer,

Voor dit onderzoek moet je je inbeelden dat jij werkzaam bent bij een grote woningcorporatie in Nijmegen. Het is jouw taak om te bepalen of iemand in aanmerking komt voor een huurhuis of niet, op basis van de gegevens die de potentiële huurder je heeft gegeven. Sinds 2016 moeten de mensen die voor een huurhuis in aanmerking willen komen een werkgeversverklaring laten zien aan de woningcorporaties. Nu blijkt dat er afgelopen jaar door veel mensen gefraudeerd is. Mensen kunnen namelijk via het internet documenten kopen, waardoor het lijkt alsof ze een baan hebben, terwijl ze die in werkelijkheid niet hebben.

Helaas heb je geen tijd om de documenten van alle mensen, die voor de huurwoningen in aanmerking komen, uitvoeriger te onderzoeken. Om toch op fraude te controleren wordt aan deze potentiële huurders gevraagd om een beschrijving van hun werk te geven. Aan jou de taak om op basis van deze beschrijvingen de mensen eruit te halen die jij graag nader zou willen ondervragen, **omdat je denkt dat ze liegen**.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat tussen de 35 en 75% van de mensen die in aanmerking komen voor een huurhuis liegt. Jij krijgt een selectie van vier werkbeschrijvingen te lezen. Het kan dus zo zijn dat alle mensen uit deze selectie liegen, maar het zou ook kunnen dat iedereen in deze selectie de waarheid spreekt. Er is aan de potentiële huurders gevraagd om schriftelijk twee vragen met betrekking tot hun werk te beantwoorden. Ze wisten niet dat deze vragen gesteld zouden worden en hadden dus geen voorbereidingstijd. Eventuele spelfouten en namen van de schrijvers zijn uit de teksten verwijderd, zodat jouw beoordeling daardoor niet kan worden beïnvloed.

Lees de werkbeschrijvingen één voor één door en geef per tekstje antwoord op de vragen. De deelname duurt ongeveer tien minuten en je antwoorden worden anoniem verwerkt. Tijdens je deelname mag je, als je dat wilt, op elk moment stoppen. Het gaat om je persoonlijke inschatting. Werk de teksten één voor één door en keer niet terug naar vorige werkbeschrijvingen.

Hartelijk bedankt voor je tijd!

Radboud Universiteit Nijmegen

Werkbeschrijving 1: coach van verkoopmedewerkers

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Zodra ik op de vestiging ben, start ik de computer op. Ik start een programma op waarmee ik de activiteiten van iedereen kan bijhouden en kan zien wat ze op dat moment aan het doen zijn. Vervolgens bel ik de collega's op die bezig zijn met verkopen en adviseer hen. Alle informatie over de problemen en scores hou ik bij in een bestand. Ook de rest van de dag blijf ik in contact met collega's om ze verder te helpen.

Vertel eens iets over je collega's

Op de vestiging ben ik meestal met een paar anderen. Eén hiervan is de baas, de andere twee collega's doen hetzelfde werk als ik. De sfeer zelf is wisselend. Er is werkdruk door werken op basis van commissie en hierdoor is iedereen dus elkaars concurrent. Ik ben vaak alleen op de vestiging, want de werktijden verschillen onderling nog wel eens.

---

1. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

G. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

H. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

2. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

3. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

4. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 2: docent Engels

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren op mijn werk arriveerde, liep ik meteen met het docentboek en de tekstboeken naar mijn lokaal. Toen de les startte, stelden de cursisten mij vragen over de stof en het huiswerk van de afgelopen les. Na het vragenronde legde ik de grammatica van deze les uit, we zijn al over de helft van het boek. We lazen een Engels sprookje, waarna we invulopdrachten maakten en aan de spreekvaardigheid werkten door toneelstukjes op te voeren. Tot slot gaf ik het huiswerk op. Daarna maakte ik het whiteboard schoon, zodat het lokaal opgeruimd achterbleef.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

Het is een oud bakstenen gebouw met daarin zeven zalen, onderwijsruimtes, een kantine en kantoorruimtes. Mijn cursusruimte bestaat uit een grote houten tafel met plastic stoelen en een kast met cursusmateriaal erin. Er hangt een whiteboard aan de ene muur en een digitaal scherm aan de andere muur.

---

5. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

6. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

7. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

8. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 3: serveerster in een theehuis

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Als eerste trok ik de werkkleding aan. Vervolgens werden de ruimtes netjes gemaakt en, omdat het goed weer was, de plaatsen buiten ook. Toen dat gedaan was, werd er gedekt voor de high teas. En natuurlijk werden ook de lekkernijen klaargemaakt. Toen alles op tijd klaar was, werd er pauze gehouden.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

Binnen zijn meerdere vertrekken waar gasten kunnen vertoeven. Verder is er een ruimte waar alles klaargemaakt wordt, één waar de voorraden bewaard worden en één met het sanitair. De ruimtes binnen zijn klein en zijn knus ingericht. Buiten zijn ook nog enkele plaatsen en een hof.

---

9. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

10. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

11. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

12. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 4: medewerker Team Communicatie

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren om negen uur het gebouw binnenkwam, liep ik gelijk naar mijn kantoor toe, aan de linkerkant van de hal. Normaal gesproken zeg ik natuurlijk even 'goedendag' tegen mijn collega's, waarmee ik al lang werk, maar gisteren liep ik door. Gisteren was namelijk de tweede reünie voor in 1980' afgestudeerde Biologen, die ik al zes weken lang aan het opzetten was. Het werd inderdaad een topdag.

Vertel eens iets over je collega's

We zitten met vier collega's samen op kantoor, twee mannen en twee vrouwen. We werken allemaal binnen het Team Communicatie van de Bètafaculteit. We praten niet aan één stuk door, want dan kunnen we ons niet concentreren op ons werk. Vaak is het zo muisstil dat je een speld kan horen vallen. Als een van mijn teamleden een klus niet rond krijgt, springen wij altijd gelijk bij, bijvoorbeeld met het opzetten van een reünie of een lezing. Dit doen we wel in fluisterton of in de koffiepauze om tien uur.

---

13. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

14. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

15. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

16. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Ten slotte willen we je graag vragen om enkele algemene vragen te beantwoorden:

17. Wat is je leeftijd?

---

18. Wat is je geslacht?

- Man
- Vrouw
- Anders

19. Wat is je nationaliteit?

---

20. Wat is je moedertaal?

---

21. Wat is je hoogst genoten opleidingsniveau?

- vmbo
- havo
- vwo
- mbo, opleiding: _____
- hbo, opleiding: _____
- wo, opleiding: _____
- Anders, namelijk: _____

22. Heb je al eens eerder deelgenomen aan een onderzoek over leugens en waarheid of heb je al eens eerder onderwijs hierover gevolgd?

---

23. Heb je het werk uit één van de genoemde werkbeschrijvingen zelf uitgevoerd? Zo ja, welk werk heb je uitgevoerd?

Hartelijk bedankt voor het invullen van deze vragenlijst

Versie 5

Beste deelnemer,

Voor dit onderzoek moet je je inbeelden dat jij werkzaam bent bij een grote woningcorporatie in Nijmegen. Het is jouw taak om te bepalen of iemand in aanmerking komt voor een huurhuis of niet, op basis van de gegevens die de potentiële huurder je heeft gegeven. Sinds 2016 moeten de mensen die voor een huurhuis in aanmerking willen komen een werkgeversverklaring laten zien aan de woningcorporaties. Nu blijkt dat er afgelopen jaar door veel mensen gefraudeerd is. Mensen kunnen namelijk via het internet documenten kopen, waardoor het lijkt alsof ze een baan hebben, terwijl ze die in werkelijkheid niet hebben.

Helaas heb je geen tijd om de documenten van alle mensen, die voor de huurwoningen in aanmerking komen, uitvoeriger te onderzoeken. Om toch op fraude te controleren wordt aan deze potentiële huurders gevraagd om een beschrijving van hun werk te geven. Aan jou de taak om op basis van deze beschrijvingen de mensen eruit te halen die jij graag nader zou willen ondervragen, **omdat je denkt dat ze liegen**.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat tussen de 35 en 75% van de mensen die in aanmerking komen voor een huurhuis liegt. Jij krijgt een selectie van vier werkbeschrijvingen te lezen. Het kan dus zo zijn dat alle mensen uit deze selectie liegen, maar het zou ook kunnen dat iedereen in deze selectie de waarheid spreekt. Er is aan de potentiële huurders gevraagd om schriftelijk twee vragen met betrekking tot hun werk te beantwoorden. Ze wisten niet dat deze vragen gesteld zouden worden en hadden dus geen voorbereidingstijd. Eventuele spelfouten en namen van de schrijvers zijn uit de teksten verwijderd, zodat jouw beoordeling daardoor niet kan worden beïnvloed.

Lees de werkbeschrijvingen één voor één door en geef per tekstje antwoord op de vragen. De deelname duurt ongeveer tien minuten en je antwoorden worden anoniem verwerkt. Tijdens je deelname mag je, als je dat wilt, op elk moment stoppen. Het gaat om je persoonlijke inschatting. Werk de teksten één voor één door en keer niet terug naar vorige werkbeschrijvingen.

Hartelijk bedankt voor je tijd!

Radboud Universiteit Nijmegen

Werkbeschrijving 1: coach van verkoopmedewerkers

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Zodra ik op de vestiging ben, start ik de computer op. Ik start een programma op waarmee ik de activiteiten van iedereen kan bijhouden en kan zien wat ze op dat moment aan het doen zijn. Vervolgens bel ik de collega's op die bezig zijn met verkopen en adviseer hen. Alle informatie over de problemen en scores hou ik bij in een bestand. Ook de rest van de dag blijf ik in contact met collega's om ze verder te helpen.

Vertel eens iets over je collega's

Op de vestiging ben ik meestal met een paar anderen. Eén hiervan is de baas, de andere twee collega's doen hetzelfde werk als ik. De sfeer zelf is wisselend. Er is werkdruk door werken op basis van commissie en hierdoor is iedereen dus elkaars concurrent. Ik ben vaak alleen op de vestiging, want de werktijden verschillen onderling nog wel eens.

---

1. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

I. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

J. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

2. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

3. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

4. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 2: serveerster in een theehuis

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Als eerste trok ik een T-shirt van het theehuis aan en deed ik mijn schort om. Vervolgens maakte ik samen met mijn collega's de tafels binnen schoon en, omdat het zonnig weer was, ook die op het terras. Daarna dekten we de tafels voor de high teas met ons porseleinen servies. Ook bakten we de taartjes, scones en cakes en smeerden we alvast de sandwiches. Voordat de eerste mensen door de poort liepen, dronken we nog even wat thee.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

In het theehuis zijn drie kamers waar wij kunnen serveren. De kamers zijn warm ingericht met bloemen en kaarsen in theekopjes op de tafels en kasten vol met serviezen. De keuken is vrij krap en ook het halletje naar de magazijnen en toiletten is vrij smal. Buiten hebben we een groot terras, gedeeltelijk verhard en gedeeltelijk op gras, met een tuin vol bloemen en planten.

---

5. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

6. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

7. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

8. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 3: medewerker Team Communicatie

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren aankwam op locatie, ging ik gelijk naar de ruimte van de vaksectie Communicatie. Normaal groet ik alle anderen, maar gisteren had ik haast. Er wordt namelijk een reünie georganiseerd, waar iedereen al langdurig mee bezig is.

Vertel eens iets over je collega's

Het is een kleine unit, iedereen behoort tot de vaksectie Communicatie. Ze overleggen niet zo veel met elkaar in verband met de concentratie. Maar als het nodig is, helpt iedereen elkaar altijd wel.

---

9. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

10. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

11. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

12. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 4: docent Engels

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren op mijn werk arriveerde, liep ik meteen met het docentboek en de dikke tekstboeken naar mijn lokaal. Toen de les startte, stelden de cursisten mij een paar minuten lang vragen over de stof en het huiswerk van de afgelopen les. Na het vragenrondje legde ik de grammatica van deze les uit, we zijn al over de helft van het boek, bij hoofdstuk tien. Samen lazen we een spannend Engels sprookje, waarna we invulopdrachten maakten en aan de spreekvaardigheid werkten door toneelstukjes op te voeren. Tegen een uur of tien gaf ik het huiswerk op. Daarna maakte ik het whiteboard schoon, zodat het lokaal opgeruimd achterbleef.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

Het is een oud bakstenen gebouw met daarin drie kleine en vier grote zalen, onderwijsruimtes, een kantine en kantoorruimtes. Mijn cursusrimte bestaat uit een grote ovale tafel van hout met plastic stoelen en een kast met readers, boeken en pennen erin. Er hangt een whiteboard dat nooit meer helemaal schoon wordt aan de ene muur en een digitaal scherm aan de andere muur.

---

13. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

14. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

15. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

16. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Ten slotte willen we je graag vragen om enkele algemene vragen te beantwoorden:

17. Wat is je leeftijd?

---

18. Wat is je geslacht?

- Man
- Vrouw
- Anders

19. Wat is je nationaliteit?

---

20. Wat is je moedertaal?

---

21. Wat is je hoogst genoten opleidingsniveau?

- vmbo
- havo
- vwo
- mbo, opleiding: _____
- hbo, opleiding: _____
- wo, opleiding: _____
- Anders, namelijk: _____

22. Heb je al eens eerder deelgenomen aan een onderzoek over leugens en waarheid of heb je al eens eerder onderwijs hierover gevolgd?

---

23. Heb je het werk uit één van de genoemde werkbeschrijvingen zelf uitgevoerd? Zo ja, welk werk heb je uitgevoerd?

Hartelijk bedankt voor het invullen van deze vragenlijst!

Versie 6

Beste deelnemer,

Voor dit onderzoek moet je je inbeelden dat jij werkzaam bent bij een grote woningcorporatie in Nijmegen. Het is jouw taak om te bepalen of iemand in aanmerking komt voor een huurhuis of niet, op basis van de gegevens die de potentiële huurder je heeft gegeven. Sinds 2016 moeten de mensen die voor een huurhuis in aanmerking willen komen een werkgeversverklaring laten zien aan de woningcorporaties. Nu blijkt dat er afgelopen jaar door veel mensen gefraudeerd is. Mensen kunnen namelijk via het internet documenten kopen, waardoor het lijkt alsof ze een baan hebben, terwijl ze die in werkelijkheid niet hebben.

Helaas heb je geen tijd om de documenten van alle mensen, die voor de huurwoningen in aanmerking komen, uitvoeriger te onderzoeken. Om toch op fraude te controleren wordt aan deze potentiële huurders gevraagd om een beschrijving van hun werk te geven. Aan jou de taak om op basis van deze beschrijvingen de mensen eruit te halen die jij graag nader zou willen ondervragen, **omdat je denkt dat ze liegen**.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat tussen de 35 en 75% van de mensen die in aanmerking komen voor een huurhuis liegt. Jij krijgt een selectie van vier werkbeschrijvingen te lezen. Het kan dus zo zijn dat alle mensen uit deze selectie liegen, maar het zou ook kunnen dat iedereen in deze selectie de waarheid spreekt. Er is aan de potentiële huurders gevraagd om schriftelijk twee vragen met betrekking tot hun werk te beantwoorden. Ze wisten niet dat deze vragen gesteld zouden worden en hadden dus geen voorbereidingstijd. Eventuele spelfouten en namen van de schrijvers zijn uit de teksten verwijderd, zodat jouw beoordeling daardoor niet kan worden beïnvloed.

Lees de werkbeschrijvingen één voor één door en geef per tekstje antwoord op de vragen. De deelname duurt ongeveer tien minuten en je antwoorden worden anoniem verwerkt. Tijdens je deelname mag je, als je dat wilt, op elk moment stoppen. Het gaat om je persoonlijke inschatting. Werk de teksten één voor één door en keer niet terug naar vorige werkbeschrijvingen.

Hartelijk bedankt voor je tijd!

Radboud Universiteit Nijmegen

Werkbeschrijving 1: coach van verkoopmedewerkers

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Zodra ik op de vestiging ben, start ik de computer op. Ik start een programma op waarmee ik de activiteiten van iedereen kan bijhouden en kan zien wat ze op dat moment aan het doen zijn. Vervolgens bel ik de collega's op die bezig zijn met verkopen en adviseer hen. Alle informatie over de problemen en scores hou ik bij in een bestand. Ook de rest van de dag blijf ik in contact met collega's om ze verder te helpen.

Vertel eens iets over je collega's

Op de vestiging ben ik meestal met een paar anderen. Eén hiervan is de baas, de andere twee collega's doen hetzelfde werk als ik. De sfeer zelf is wisselend. Er is werkdruk door werken op basis van commissie en hierdoor is iedereen dus elkaars concurrent. Ik ben vaak alleen op de vestiging, want de werktijden verschillen onderling nog wel eens.

---

1. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

K. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

L. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

2. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

3. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

4. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 2: medewerker Team Communicatie

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren het gebouw binnenkwam, liep ik gelijk razendsnel naar mijn kantoor toe. Normaal gesproken zeg ik natuurlijk even 'goedendag' tegen al mijn collega's, maar gisteren liep ik door. Gisteren was namelijk de reünie voor afgestudeerde Biologen, die ik al lang aan het opzetten was.

Vertel eens iets over je collega's

We zitten met vier collega's samen op ons kantoor. We werken allemaal binnen Team Communicatie. We praten niet aan één stuk door, want dan kunnen we ons niet concentreren. Vaak is het zo muisstil dat je een speld kan horen vallen. Als een van mijn teamleden een klus niet rond krijgt, springen wij altijd gelijk bij.

---

5. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

6. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

7. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

8. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 3: docent Engels

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Aangekomen op het werk, ging ik gisteren meteen naar de lesruimte. Cursisten konden vragen stellen over de grammatica van vorige week. De nieuwe grammatica werd uitgelegd en geoefend. Aan het einde van de bijeenkomst gaf ik de opdrachten voor de volgende keer op. Voordat ik ging lette ik er nog op dat alles netjes was.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

De werkplek bestaat uit verschillende ruimtes. Er zijn mogelijkheden om te zitten en er is plaats voor de opslag van onderwijsmateriaal in de lesruimte. Bovendien zijn er zowel analoge als digitale hulpmiddelen aanwezig.

---

9. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

10. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

11. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

12. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 4: serveerster in een theehuis

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Mijn werk begon om half tien. Als eerste trok ik een T-shirt met ons logo van het theehuis op aan en deed ik mijn schort om. Vervolgens maakte ik samen met mijn collega's de tafels binnen schoon en, omdat het zonnig weer was, ook die op het terras. Daarna dekten we de tafels voor de high teas met ons porseleinen bloemetjesservies. Eigenlijk staat op bijna al het servies bloemen, maar die voor de high teas zijn net wat mooier en met gouden randen. Ook bakten we de taartjes, scones en cakes en smeerden we alvast de sandwiches, zo konden we ze later meteen op de schalen leggen en naar gasten brengen. Rond elf uur liepen de eerste mensen door de poort en daarvoor dronken we nog even wat thee.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

In het theehuis zijn drie kamers waar wij kunnen serveren. De kamers zijn warm ingericht met bloemen en kaarsen in theekopjes op de tafels en kasten vol met antieke serviezen. Hier kun je echt je ogen op uit kijken. Tussen de ruimtes in zitten de keuken en een halletje naar de magazijnen en toiletten. Het halletje en de keuken zijn vrij krap aangezien ze naast elkaar liggen en het theehuis smal is. Buiten hebben we een groot terras, wat 's zomers bomvol zit. Het terras is gedeeltelijk verhard en gedeeltelijk op gras en omringd met bloemen die we zelf plukken en op tafel zetten.

---

13. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

14. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

15. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

16. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Ten slotte willen we je graag vragen om enkele algemene vragen te beantwoorden:

17. Wat is je leeftijd?

---

18. Wat is je geslacht?

- Man
- Vrouw
- Anders

19. Wat is je nationaliteit?

---

20. Wat is je moedertaal?

---

21. Wat is je hoogst genoten/huidige opleidingsniveau?

- vmbo
- havo
- vwo
- mbo, opleiding: _____
- hbo, opleiding: _____
- wo, opleiding: _____
- Anders, namelijk: _____

22. Heb je al eens eerder deelgenomen aan een onderzoek over leugens en waarheid of heb je al eens eerder onderwijs hierover gevolgd?

---

23. Heb je het werk uit één van de genoemde werkbeschrijvingen zelf uitgevoerd? Zo ja, welk werk heb je uitgevoerd?

Hartelijk bedankt voor het invullen van deze vragenlijst!

Bijlage 4- Instructietekst vragenlijst

Beste deelnemer,

Voor dit onderzoek moet je je inbeelden dat jij werkzaam bent bij een grote woningcorporatie in Nijmegen. Het is jouw taak om te bepalen of iemand in aanmerking komt voor een huurhuis of niet, op basis van de gegevens die de potentiële huurder je heeft gegeven. Sinds 2016 moeten de mensen die voor een huurhuis in aanmerking willen komen een werkgeversverklaring laten zien aan de woningcorporaties. Nu blijkt dat er afgelopen jaar door veel mensen gefraudeerd is. Mensen kunnen namelijk via het internet documenten kopen, waardoor het lijkt alsof ze een baan hebben, terwijl ze die in werkelijkheid niet hebben.

Helaas heb je geen tijd om de documenten van alle mensen, die voor de huurwoningen in aanmerking komen, uitvoeriger te onderzoeken. Om toch op fraude te controleren wordt aan deze potentiële huurders gevraagd om een beschrijving van hun werk te geven. Aan jou de taak om op basis van deze beschrijvingen de mensen eruit te halen die jij graag nader zou willen ondervragen, **omdat je denkt dat ze liegen**.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat tussen de 35 en 75% van de mensen die in aanmerking komen voor een huurhuis liegt. Jij krijgt een selectie van vier werkbeschrijvingen te lezen. Het kan dus zo zijn dat alle mensen uit deze selectie liegen, maar het zou ook kunnen dat iedereen in deze selectie de waarheid spreekt. Er is aan de potentiële huurders gevraagd om schriftelijk twee vragen met betrekking tot hun werk te beantwoorden. Ze wisten niet dat deze vragen gesteld zouden worden en hadden dus geen voorbereidingstijd. Eventuele spelfouten en namen van de schrijvers zijn uit de teksten verwijderd, zodat jouw beoordeling daardoor niet kan worden beïnvloed.

Lees de werkbeschrijvingen één voor één door en geef per tekstje antwoord op de vragen. De deelname duurt ongeveer tien minuten en je antwoorden worden anoniem verwerkt. Tijdens je deelname mag je, als je dat wilt, op elk moment stoppen. Het gaat om je persoonlijke inschatting. Werk de teksten één voor één door en keer niet terug naar vorige werkbeschrijvingen.

Hartelijk bedankt voor je tijd!

Radboud Universiteit Nijmegen

Bijlage 5- Voorbeelden van de categorisering van de door de proefpersonen genoemde redenen

Tabel 13. Voorbeelden van de categorisering van de door de proefpersonen genoemde redenen voor hun inschatting van leugen

Categorie	Voorbeelden van genoemde redenen, die tot deze categorie gerekend zijn
Inhoud	<p>‘De eerste drie uur klonken als vijf minuten’</p> <p>‘Het wel een erg volle les is’</p> <p>‘Ook woordje -natuurlijk- maakt me achterdochtig’</p> <p>‘Er best standaard informatie gegeven wordt over dit beroep’</p>
Abstract taalgebruik	<p>‘Vaag verhaal’</p> <p>‘Heel algemeen’</p> <p>‘Het heel globaal verteld is’</p> <p>‘Niet heel specifiek’</p>
Concreet taalgebruik	<p>‘Ze wel heel erg specifiek is’</p> <p>‘Deze persoon beschrijft te precies’</p> <p>‘En de reünie voor biologen is te specifiek’</p> <p>‘Deze persoon uiterst specifiek kan vertellen wat hij/zij gedaan heeft. Terwijl de vraag spontaan gesteld werd’</p>
Veel details	<p>‘Het verhaal -te- veel detail bevat’</p> <p>‘De details minutieus zijn’</p> <p>‘Ze heel veel verteld’</p> <p>‘Ze te gedetailleerd beschrijft wat ze doet, dit geeft de impressie van betrouwbaarheid. Maar ik weet wel beter’</p>
Weinig of geen details	<p>‘Geeft niet veel details’</p> <p>‘Niet gedetailleerd’</p> <p>‘Als docent Engels kun je veel meer details noemen over de lesstof’</p> <p>‘Geeft heel weinig info’</p>
Psychological distance	<p>‘En niet in de ik-vorm?’</p> <p>‘Persoon schrijft in passieve vorm’</p>

Tabel 14. Voorbeelden van de categorisering van de door de proefpersonen genoemde redenen voor hun inschatting van waarheid

Categorie	Voorbeelden van genoemde redenen, die tot deze categorie gerekend zijn
Inhoud	<p>‘Consistent in het verhaal’</p> <p>‘Ze vertelt precies haar werkdag, van begin tot eind’</p> <p>‘Reünie organiseren: uniek element wat je niet zomaar verzint’</p> <p>‘Kleine dingetjes als -krappe- keuken’</p> <p>‘Zou je niet kunnen weten als je er niet werkt’</p>
Abstract taalgebruik	<p>‘Het verhaal is oppervlakkig’</p> <p>‘Het hele neutrale antwoorden zijn- objectieve uitleg’</p> <p>‘Algemeen uitgelegd’</p>
Concreet taalgebruik	<p>‘Benoemt specifieke reünie, duidelijk aantal collega’s’</p> <p>‘Ik kan me voorstellen dat zo’n les echt zo verloopt’</p> <p>‘Redelijk specifiek verhaal’</p> <p>‘Beschrijving is concreet’</p> <p>‘De drie uur goed beschrijft en de ruimte specifiek beschrijft’</p>
Veel details	<p>‘Hij/zij beschrijft erg gedetailleerd de ruimtes en taken’</p> <p>‘Geloofwaardige, gedetailleerde, duidelijke beschrijving’</p> <p>‘De antwoorden zijn erg lang en gedetailleerd’</p> <p>‘Wel details over hoe ruimtes eruit zien’</p>
Weinig of geen details	<p>‘Wordt in grote lijnen verteld zonder veel details’</p> <p>‘Gaat niet heel erg in detail’</p> <p>‘Niet te veel details’</p> <p>‘Niet overdreven gedetailleerd’</p>
Psychological distance	<p>‘Genuine beschrijving, die zeer persoonlijk is met karakter’</p> <p>‘De tekst klinkt persoonlijk’</p> <p>‘Hij vertelt erover vanuit zijn eigen emotionele en subjectieve betrokkenheid’</p>

Bijlage 6- Resultaten van de verschillende werkbeschrijving met de manipulaties in de stijlkenmerken buiten beschouwing gelaten

De manipulaties in de stijlkenmerken buiten beschouwing gelaten, zat er een kleine afwijking in de Geloofwaardigheid van de teksten. De abstracte filler had een gemiddelde Geloofwaardigheid van 3.16 op een schaal van 6. Hierna volgden de medewerker van Team Communicatie (3.54), de docent Engels (4.36) en de serveerster in een theehuis (4.50).

Tabel 16. De gemiddelden (standaardafwijking) voor de Geloofwaardigheid per tekst (serveerster in een theehuis; docent Engels; medewerker Team Communicatie), per stijlkenmerk (abstract; concreet; concreet met details) en de totalen (waarbij 1= niet geloofwaardig en 6= zeer geloofwaardig)

	Theehuis	Docent	Communicatie	Totaal
Abstract	4.00 (1.24)	4.30 (1.34)	3.23 (1.51)	3.85 (1.43)
Concreet	4.67 (1.19)	4.45 (1.24)	3.52 (1.40)	4.22 (1.37)
Concreet met details	4.84 (1.32)	4.34 (1.32)	3.85 (1.62)	4.34 (1.46)

De manipulaties in de stijlkenmerken wederom even buiten beschouwing gelaten, zat er een kleine afwijking tussen de verschillende teksten betreffende of proefpersonen de mensen uit de teksten op gesprek zouden laten komen of niet. De abstracte filler had een gemiddelde score van 3.04 op een schaal van 6. Hierna volgden de medewerker van Team Communicatie (3.20), de docent Engels (3.82) en de serveerster in een theehuis (3.91).

Tabel 17. De gemiddelden (standaardafwijking) voor Op gesprek laten komen per tekst (serveerster in een theehuis; docent Engels; medewerker Team Communicatie), per stijlkenmerk (abstract; concreet; concreet met details) en de totalen (waarbij 1= zeker wel uitnodigen voor een gesprek en 6= zeker niet uitnodigen voor een gesprek)

	Theehuis	Docent	Communicatie	Totaal
Abstract	3.63 (1.51)	3.70 (1.70)	2.95 (1.68)	3.43 (1.65)
Concreet	3.95 (1.63)	4.15 (1.50)	3.50 (1.66)	3.87 (1.61)
Concreet met details	4.16 (1.73)	3.59 (1.63)	3.15 (1.71)	3.63 (1.73)